brief aan de Kamer te doen toekomen, waarin de eerder in november gestelde vragen van mevrouw Gerkens worden beantwoord. Daarnaast willen wij ook graag een situatieschets van wat er op dit moment aan de hand is. Wanneer gaat de Betuweroute open? Als de ingebruikneming is vertraagd, hoeveel kost ons dat dan? Wij moeten die brief snel hebben, want als die daartoe aanleiding geeft, overwegen wij nog, volgende week een spoeddebat aan te vragen met de minister van Verkeer en Waterstaat. Dat debat moet in elk geval vóór 15 december plaatsvinden, want dan moet er met de vervoerders een eindafspraak worden gemaakt.

De tijdelijke **voorzitter**: Ik stel voor, het stenogram van dit gedeelte van de vergadering door te geleiden naar het kabinet, in het bijzonder naar de minister van Verkeer en Waterstaat.

Daartoe wordt besloten.

De tijdelijke **voorzitter**: De heer Dijsselbloem heeft meegedeeld dat hij pas morgen bij de regeling van werkzaamheden het woord zal vragen over de uitvoering van de motie-Bos over een generaal pardon. De brief van het kabinet ter zake wordt namelijk pas hedenmiddag om 15.30 uur verwacht.

Ik schors thans de vergadering om u in staat te stellen, onze nieuwe collega, de heer Polderman, te feliciteren.

De vergadering wordt van 15.17 uur tot 15.25 uur geschorst.

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) voor het jaar 2007 (30800-XIV).**

De tijdelijke **voorzitter**: Zoals de sprekerslijst van de Kamer er nu uitziet, krijgen wij twee maidenspeeches te horen. Tijdens die speeches kan dus niet worden geïnterrumpeerd. Ik zal de vergadering na de maidenspeeches een aantal minuten schorsen om de leden in de gelegenheid te stellen, de sprekers te feliciteren.

De algemene beraadslaging wordt geopend.

□

De heer **Waalkens** (PvdA): Voorzitter. Dit is de eerste begroting die de Tweede Kamer in haar nieuwe samenstelling behandelt. In die zin zou ik willen zeggen dat de verkiezingen het einde van een tijdperk markeren. Het is ook een bijzondere begrotingsbehandeling, omdat de minister van LNV te kennen heeft gegeven dat hij hierna niet meer terugkomt. Wij willen dus ook een beetje een terugblik geven op wat wij in de afgelopen periode met elkaar hebben gewisseld.

De kiezer heeft gesproken en in niet mis te verstane woorden gekozen voor een ander beleid, ook op het terrein van LNV. Ik wil de Partij voor de Dieren feliciteren die niet met één, maar met twee zetels in de Kamer is gekomen. Wij tellen daarbij natuurlijk ook de winst van de ChristenUnie. Wij hebben een diervriendelijke meerderheid in de Kamer. Eindelijk. Het moet namelijk niet alleen socialer in Nederland, maar het zou ook diervriendelijker kunnen. Het signaal dat de kiezer heeft gegeven is breder en een breuk met het beleid van de afgelopen jaren kan dus ook niet uitblijven.

Hoe wij het ook wenden of keren, wij worden geconfronteerd met veranderingen en die veranderingen bieden enorm veel nieuwe kansen voor bewoners op het platteland. De gelden uit Europa zullen ook anders verdeeld moeten worden. Ontwikkelingen in de wereldhandel zorgen voor een andere concurrentiepositie. Wij kunnen en willen onze ogen niet sluiten voor de toekomst. Het platteland en haar bewoners, mens en dier, zijn gebaat bij het maken van duidelijke keuzes.

De PvdA-fractie kiest voor een vitaal platteland, waar de landbouw een belangrijke plaats inneemt. De land- en tuinbouwsector is belangrijk op economisch gebied, op maatschappelijk gebied, bij de inrichting en het beheer van het landschap. Wij zien dan ook grote kansen voor de landbouw. Nederland moet zich echter wel realiseren dat het een laboratorium op praktijkschaal is en dat kwaliteit en innovatie de speerpunten zijn waarop wij moeten en kunnen concurreren. Echter, in de afgelopen periode zijn er grote achterstanden opgelopen op het terrein van dierenwelzijn. De lijst van dieronvriendelijke maatregelen van de kabinetten Balkenende is ontstellend lang, met als klap op de vuurpijl het toestaan, nog net voor de verkiezingen, van plezierjacht op wilde zwijnen. Je vraagt je af wat de minister op zo'n moment denkt. Wij zullen dat dan ook vakkundig ongedaan maken met de steun van de nieuwe partijen in de Kamer.

Op het terrein van milieu- en natuurbescherming is de aanslag op natuur en milieu dramatisch geweest, cumulerend in het – wederom vlak voor de verkiezingen – nog even door de Kamer jassen van de Wet ammoniak en veehouderij, die als doel heeft, de intensieve veehouderij weer te laten uitbreiden rondom de natuur. Laat het even tot u doordringen: een milieuwetgeving die tot doel heeft om de emissie te laten groeien.

Onder het beleid van het huidige kabinet kwam weliswaar 700 mln. extra beschikbaar voor de natuur, maar desalniettemin zitten wij met een tekort om de ecologische hoofdstructuur op tijd te kunnen realiseren. En nog erger, het blijkt dat de cijfers van de realisatie van de ehs die ons elk jaar in de begroting worden voorgeschoteld, zeer betwistbaar zijn. In het rapport van de Algemene Rekenkamer staat dat de monitoring niet volledig is, niet betrouwbaar en niet consistent. Dat zijn kwalificaties waar terecht door de Kamer vragen over zijn gesteld. Er is, ook terecht, gewezen op het belang van een goede informatieverstrekking.

Deze verkiezingen betekenen ook het einde van het tijdperk van de boerenlobby. Hier en daar zitten ze nog in de zaal, maar de verkiezingen hebben laten zien dat er een einde moet komen aan het cliëntelisme. Ik ben blij dat de minister heeft gewezen op de risico's van eenzijdige boerenbelangenbehartiging.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik dacht dat u nog wel nader zou ingaan op de Wet ammoniak en veehouderij. U maakte daar terecht een aantal kritische opmerkingen over. De fracties van de PvdA, GroenLinks en de SP hebben geprobeerd om dit wetsvoorstel in de Eerste Kamer controversieel te verklaren, maar dat is niet gelukt. Dat is jammer. U en de PvdA-fractie in de Eerste Kamer hebben, net als de fracties van GroenLinks en de SP, gezegd dat de behandeling van dit wetsvoorstel in de

Tweede Kamer is afgeraffeld en dat er onvoldoende is gekeken naar de samenhang met andere wetten, zoals de Natuurbeschermingswet en de Europese richtlijn. Uw fractie neemt deel aan de kabinetsonderhandelingen. Vindt u dit een punt wat daarin anders moet worden geregeld?

De heer **Waalkens** (PvdA): Wij zitten nog in de verkennende fase van de coalitieonderhandelingen. Wij vinden dat de duurzaamheidsagenda een essentieel onderdeel moet zijn van formatieonderhandelingen, wie er ook aan tafel zitten. Ik wil nu niet ingaan op individuele wetgeving die onderdeel zou kunnen uitmaken van de duurzaamheidsagenda. Wij vinden het van belang dat de duurzaamheidsagenda voluit op tafel komt.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Past de Wet ammoniak en veehouderij in de duurzaamheidsagenda van de PvdA-fractie?

De heer **Waalkens** (PvdA): Nee, wij hebben zeer bewust tegen deze wet gestemd en daar ook argumenten voor gegeven tijdens de behandeling ervan. De Wet ammoniak en veehouderij biedt de Kamer nog enkele mogelijkheden om de groei van de emissie op de agenda van de vaste commissie voor LNV te zetten. Ik doel op het toetsingskader. Ik zal in de eerstvolgende procedurevergadering van de commissie van LNV vragen om het toetsingskader, dat nu in een akkoord is vastgesteld, te agenderen.

De heer **Atsma** (CDA): Voor het onderwerp waar mevrouw Van Gent naar verwees, sprak u volgens mij over cliëntelisme.

De heer **Waalkens** (PvdA): Ja, dat klopt. Ik had het over eenzijdige oriëntatie op de boerenlobby en het behartigen van boerenbelangen in een eenzijdige setting.

De heer **Atsma** (CDA): Door wie? Op welke onderwerpen? Wanneer? Hoeveel geld heeft dat gekost of opgebracht?

De heer **Waalkens** (PvdA): Het ging om een algemene waardering die de minister heeft uitgesproken over de risico's. Ik heb dat eerder ook al gezegd. Ik ben blij dat minister ook wijst op de risico's van die eenzijdige behartiging van boerenbelangen. Wij zijn belangenafwegers, geen belangenbehartigers.

De heer **Atsma** (CDA): Ik wil dat iets preciezer horen, want ik voel mij zeer aangesproken. Ik wil graag weten wat u bedoelt met die opmerking. Op welke punten doelt u met de opmerking aan mijn adres? Ik zag de minister zijn hoofd schudden, dus ik weet ook niet of u terecht verwijst naar zijn woorden. U gebruikt de term, dus ik wil van u horen waarop u mij op cliëntelisme heeft betrapt. Ik ben inderdaad voor het afschaffen van de Skalregeling en het betalen van bedragen ten gunste van de biologische landbouw. Dat zal u zeer aanspreken. Ik wil graag weten waar ik aan cliëntelisme heb gedaan.

De heer **Waalkens** (PvdA): Ik heb eerder in antwoord op eenzelfde vraag gezegd dat het meer het algemene onbehagen betreft dat ik al eerder heb uitgesproken.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Ook ik voel mij een beetje in de verdachtenbank geplaatst en dat bevalt mij niet helemaal. Belangenafweging is hier ons vak en geen belangenbehartiging. Als de belangenafweging voor u anders uitpakt dan voor mij, ben ik dan ineens een belangenbehartiger geworden? Nee toch?

De heer **Waalkens** (PvdA): Ik heb mijn eigen beoordeling daarover gegeven. Als die uiteindelijke afweging bij mij anders is dan bij u, staan wij in het debat 1-1 volgens mij.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Ik kwam erop, omdat u in een tussenzinnetje zei: er zitten er nog een paar in de Kamer. Dit heb ik u namelijk uitdrukkelijk horen zeggen. Ik vind dat u dan een kerel moet zijn en man en paard, vrouw en ezelin moet noemen.

De heer **Waalkens** (PvdA): Ik voel mij niet uitgedaagd om personen of collega-Kamerleden te duiden. Ik heb namelijk in algemene termen gesproken.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Was die tussenzin dan niet een beetje onverstandig? Kunt u die dus niet beter terugnemen? Als u iets impliciet zegt, zonder het te adresseren, valt mij dat een beetje tegen van u.

De heer **Waalkens** (PvdA): Ik heb gezegd dat mijn algemene beoordeling over het insteken van te eenzijdige boerenbelangen op cliëntalisme duidt. Ik kan het duiden, zoals ik gedaan heb.

De heer **Van der Vlies** (SGP): U praat er omheen. U zei immers dat u het voor uzelf op personen gefocust had. U hebt gezegd: er zitten er nog een paar in de Kamer. Dat hebt u toch gezegd?

De heer **Waalkens** (PvdA): Ja. Wij zullen het uitgewerkte stenogram erop nalezen.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Zo hebt u het gezegd en zo zal het er ook staan.

De heer **Waalkens** (PvdA): Daar loop ik ook absoluut niet voor weg. Ik heb gesproken over de verbindingen. De minister heeft in dat verband ook gewezen op de risico's van een eenzijdige boerenbelangenbehartiging. Die constatering deel ik. Dat had ik al eerder uitgesproken. Ik ben blij dat de minister dit met zo veel woorden bij zijn afscheidstournee in Friesland gezegd heeft.

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Ik zie de minister heel duidelijk een gebaar maken. Dat zal u ontgaan zijn. Als u woorden gebruikt als ''ik duid dit'', vind ik dat u met het water voor de dokter moet komen. Ik vind het onbegrijpelijk en onbestaanbaar dat u hier een aantal woordvoerders beschuldigt van een cliëntalistische opstelling. Dat doet u heel duidelijk. U moet dan ook concreet worden. U beschuldigt zelfs de minister. De minister is mans genoeg om uw woorden straks te weerleggen. U legt er nogal wat neer. U gaat er ook verder mee. U hebt het immers over de boerenlobby, waarbij u min of meer kijkt naar mensen met bepaalde achtergronden. Ik denk dat u ook bij woordvoerders van uw fractie moet kijken. Hoe zit dat dan? Beschuldigt u

alleen mensen met bepaalde achtergronden in de Kamer van een soort cliëntalisme?

De heer **Waalkens** (PvdA): Ik heb mijn beoordeling uitgesproken. Dat heb ik eerder gedaan en dat doe ik nu weer. Dat u zich aangesproken voelt, is niet mijn probleem, maar meer uw probleem.

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Ik voel mij aangesproken omdat ik boerin ben. U bent boer. In die zin zou ik u ook kunnen aanwijzen als boerenbelangenbehartiger. U ziet zichzelf echter niet zo; ik beschouw mijzelf ook niet zo. Ik vind wel dat u hier een beschuldiging uit die u ook waar moet maken. Dat doet u niet; u zegt namelijk alleen: ik duid dit. Dat vind ik onacceptabel.

De heer **Waalkens** (PvdA): Ik voel mij op zich niet uitgedaagd om een heel repertoire van voorbeelden te geven. Wij kunnen ze trouwens met de neus aanwijzen. Ik heb eerder in mijn bijdrage bijvoorbeeld geduid op het niet willen aanwijzen van de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden. In het eerste deel van mijn inbreng heb ik geduid op het erdoor jassen van de Wet ammoniak en veehouderij. Dat was een ''raffelig'' werk. Daarbij zijn amendementen ingediend om de Natuurbeschermingswet buiten werking te stellen. Het was eigenlijk van de gekke!

De heer **Atsma** (CDA): Ik maak nu toch echt bezwaar. De heer Waalkens zegt: ik kan ze met de neus aanwijzen. Ik wil graag dat de heer Waalkens met zijn neus aanwijst om welke Kamerleden het gaat. Hij moet ze ook met naam en toenaam noemen, met het bedrijf erbij. Wij zijn dan helemaal binnen.

De heer **Waalkens** (PvdA): Een vraag stellen, houdt niet altijd de noodzaak in om die te beantwoorden. Ik heb gezegd dat ik het eens ben met de constatering van de minister dat er enorme risico's zijn bij eenzijdige boerenbelangenbehartiging in het politieke debat. Nogmaals, daarover heeft de minister terecht een opmerking gemaakt. De risico's die daaraan verbonden zijn, zie ik ook. De landbouwsector moet zich niet ingraven, maar moet kijken naar de toekomst. Nu zijn veel boeren gedegradeerd tot steuntrekkers. Zij krijgen een bedrag op basis van wat zij ooit kregen. Wij willen landbouw en landschap koppelen en boeren belonen voor de diensten die zij leveren.

De minister ziet ook wel dat het anders moet, maar hij pakt niet door, zoals bleek bij het verschijnen van de nota Kiezen voor Landbouw. Wij wachten in spanning op het essay met zijn nalatenschap, maar dat zal dan niet meer door hem kunnen worden uitgevoerd.

Ook de grondgebonden landbouw zou hij een plek toewijzen met goede gronden en ruimte om uit te breiden. Het gaat dan, kortom, om een agrarische hoofdstructuur die ruimte biedt aan een geclusterde, intensieve veehouderij en aan de grootschalige grondgebonden landbouw op goede gronden, ver genoeg van de ecologische hoofdstructuur. In en rondom de ehs is landbouw mogelijk daar waar deze hand in hand gaat met kleinschalige, verbrede landbouwbedrijven die behalve dat zij agrarische producten leveren ook de publieke zaak dienen, bijvoorbeeld door groene diensten in de vorm van weidevogelbeheer, waterbuffering en recreatie. Ik wijs op het manifest dat is gepresenteerd over de multifunctionele positie van de landbouw. Ik wens ook een vruchtbare arbeid voor de Taskforce Multifunctionele Landbouw die nu operationeel is. Ik hoop wel dat die snel met aanbevelingen zal komen, zodat wij die een plaats kunnen geven in het verdere debat over de toekomst van de landbouw op het platteland.

De discussie over het overhevelen van verantwoordelijkheden voor dierziektebestrijding van het Rijk naar de productschappen willen wij nu ook eindelijk beslechten. Dierziektebestrijding is een overheidstaak en dat moet zo blijven. Wij roepen dan ook de minister op om bij de productschappen zijn stem te gebruiken om de productschappen te stoppen, die in hun vergadering van 15 december aanstaande af willen van een algemene vaccinatieverplichting voor het Aujeszky-virus. Het kan niet zo zijn dat het productschap daarvoor ten volle verantwoordelijk wordt, terwijl er niet eens een duidelijk bestrijdingsprogramma is uitgeschreven.

De afgelopen jaren zijn tal van diervriendelijke maatregelen voorgesteld door de oppositiepartijen. Meerdere Kamerleden hebben initiatiefwetsvoorstellen ingediend die het welzijn van dieren moeten vergroten. Wij hebben tal van moties en amendementen ingediend die het keer op keer niet hebben gehaald, omdat de fracties van CDA en VVD, samen met die van de LPF, tegen het dierwelzijn stemden. Wij moeten echter boven de emotie blijven staan en realistisch kijken naar datgene wat mogelijk is. De PvdA vindt dat respect voor dieren hoort in een fatsoenlijke samenleving.

Er is nu een andere meerderheid in de Kamer, dus dit is ook het moment om aan te sluiten bij de bezorgdheid over de teloorgang van de weidegang van koeien. Wij willen alles in het werk stellen om de koeien de weidegang aan te bieden, die zij zo graag ontvangen. Dit is ook het moment om eindelijk eens een einde te maken aan het onverdoofd castreren van biggen. Meer onderzoek is nu niet nodig, zeker niet met overheidsgeld. Het onderzoek wordt gedaan en komt binnenkort met resultaten. Daarom wil de PvdA het castreren van biggen binnen twee jaar verbieden en in de tussentijd verdoving door varkenshouders mogelijk maken. Ik heb een amendement ingediend om schutstallen mogelijk te maken. Noodopvang van in beslag genomen landbouwhuisdieren voorkomt een hoop narigheid en zelfs het onnodig afmaken van dieren. De malafide handel gaat gewoon door. De markt in Nederland wordt bediend door verborgen bio-industrie in Oost-Europa. De PvdA pleit voor verplichte certificering van de dierhandel, in combinatie met een verplicht identificatie- en registratiesysteem voor honden. Graag kondig ik hier ook aan dat de komende tijd een aantal initiatiefwetsvoorstellen op de agenda zal staan. Ik noem het houdverbod voor dierenmishandelaars van mijn collega Wolfsen en inmiddels oud-Kamerlid Eerdmans, dat onder mijn naam verder wordt gebracht. Ik noem verder het wetsvoorstel dat de import van zeehondenbont verbiedt, dat mijn oud-collega Johanneke Kruijsen helaas niet meer zelf kan verdedigen. Wij zullen nu eindelijk eens werk moeten maken van het strafbaar stellen van seks met dieren.

In dit verband noem ik ook het initiatief van collega Van Velzen voor een verbod op de pelsdierhouderij. De omsluiting van paarden met hoogwater bij Marrum was een illustratie dat er nauwelijks rampenplannen zijn voor calamiteiten met dieren en dat organisaties als dierenambulances en dierenopvang niet bij de opstelling van

algemene rampenplannen betrokken zijn. De PvdA stelt voor dat deze organisaties worden betrokken bij de opstelling van rampenplannen.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Het betrekken van dierenambulances bij rampenplannen acht ik op zich een heel nobel voorstel, maar ik heb er wel enkele vragen bij. De heer Waalkens kent het veld net zo goed als ik. Iedereen die dat wil, koopt een busje en zet er ''dierenambulance'' op. Dat mag zo maar. Ik zou niet wensen dat een willekeurige Tedje van Es betrokken raakt bij rampenplannen. Ik ga helemaal mee met de heer Waalkens, wanneer hij ermee instemt dat er dan ook een keurmerk zal moeten komen voor dierenambulances plus de daarbij behorende financiering door het Rijk.

De heer **Waalkens** (PvdA): Ik ben het volledig eens met collega Van Velzen dat de branche dan ook de uitdaging zal moeten oppakken om certificeringssystemen te gaan opzetten en dat een het voeren van keurmerk verplicht is voor degenen die bij rampenplannen ingezet willen worden. Anders krijgen wij wildwesttaferelen en dat willen wij niet. Ik ben het dus van harte eens met mevrouw Van Velzen met de aanvulling dat wij graag zien dat de branche de certificering oppakt.

De aanpassingen van de Flora- en Faunawet lijken de jacht weer helemaal toe te staan. Om de haverklap worden nieuwe ontheffingen verstrekt, met als klap op de vuurpijl het toelaten van de plezierjacht op wilde zwijnen. De beheersplannen voor de natuurgebieden lijken te worden geschreven door de wildbeheersers, een eufemisme voor jagers.

Vanaf deze plaats wil ik minister Veerman toch nog een klein pluimpje geven. Een week voor de verkiezingen zagen wij met afgrijzen de minister door de knieën gaan voor vragen van zijn eigen partij waarin werd geëist dat hij de aanwijzing van Habitat- en Vogelrichtlijngebieden zou opschorten. Nu schrijft hij dat hij gewoon zal doorgaan. Dat is klasse! De aanwijzing van de Habitat- en Vogelrichtlijngebieden verloopt geheel volgens de regels van behoorlijk bestuur met inspraak, bezwaar en beroep. Dat wil niet zeggen dat Kamerleden burgers zouden moeten oproepen om hiervan excessief gebruik te gaan maken. Dat acht ik een kwalijke zaak. Kamerleden doen het echter kennelijk op dit moment wel.

Wij zijn nu bijna zo ver dat de gebieden definitief kunnen worden aangewezen. Ik bepleit dat wordt doorgepakt. Dat biedt duidelijkheid. Dat geldt ook voor de ecologische hoofdstructuur, inclusief de robuuste verbindingen. Het is een gotspe dat de Kamerfracties van het CDA en de VVD zich nu lijken te verzetten tegen een aanwijzing van de provincie Flevoland. Dat is een democratisch gekozen bestuur dat nu eindelijk wel zijn verantwoordelijkheid neemt. Wij zijn van mening dat de provincies de taak om de ecologische hoofdstructuur nu eindelijk aan te wijzen, voortvarend moeten oppakken. Naar onze mening mag een volgend kabinet de toedeling van ILG-gelden hiervan afhankelijk maken.

Samen met D66 maken wij ons grote zorgen over de realisatie van de ecologische hoofdstructuur. Het Rekenkamerrapport over de ecologische hoofdstructuur is vernietigend, zowel ten aanzien van de realisatie zelf als de verslaglegging aan de Kamer erover. Voor ons vormt dit eens te meer een reden om voort te gaan met de agendering van de ecologische hoofdstructuur als groot project. Wij maken ons hierover eens te meer zorgen nu een concept van de overeenkomst van het Rijk met de provincies over het ILG circuleert waarin geen resultaatsverplichtingen maar inspanningsverplichtingen zijn opgenomen. Hoe kan in dat geval de minister zijn woorden waarmaken dat als doelen na zeven jaar niet zijn gehaald, gelden kunnen worden teruggevorderd? Laten wij hopen dat het slechts om een gerucht gaat. Desalniettemin herinner ik de minister aan het feit dat de Kamer in 2004 met algemene stemmen de motie-Kruijsen heeft aangenomen waarin de regering werd opgeroepen geen verdergaande afspraken met derden vast te leggen zonder de Tweede Kamer uitdrukkelijk om goedkeuring hiervoor te vragen. Wij rekenen erop dat de Kamer de contracten voor ondertekening eerst met de minister kan bespreken. Dat moet dus nog voor 18 december gebeuren. Dat houdt in dat wij graag op zo kort mogelijke termijn de conceptovereenkomsten ontvangen.

De leefgebiedenbenadering heeft bij provincies en maatschappelijke partners veel draagvlak gegenereerd. Er is extra budget nodig voor het in het pilots succesvolle soortenbeleid. Minister Veerman is echter niet bereid om hiervoor gelden te reserveren op de begroting van LNV. Het betreft enkele miljoenen extra over 2007, oplopend tot 10 mln. extra in 2009. Er gebeurt nu helemaal niets, terwijl alle maatschappelijke partijen – van de natuurclub tot de bouwlobby van Brinkman – het met elkaar eens zijn. Ik doe nogmaals een beroep op de minister. Indien hij daaraan geen gehoor geeft, zal ik hierover een amendement indienen.

Voorzitter. Tot slot wil ik een oproep doen aan het volgende kabinet. Wij hebben grote ambities ten aanzien van het Nederland van 2018. Dan is de ecologische hoofdstructuur af, ingericht, beheerd en al, inclusief de robuuste verbindingen. Wij zien daarbij ook één groot aaneengesloten natuurgebied en wij stellen daarvoor de komende jaren 400 mln. ter beschikking. Dat zal echter niet genoeg blijken te zijn, zoals ook de heer Van Vollenhoven van het Nationaal Groenfonds aangeeft. De landbouw zal tegen die tijd de ruimte gevonden hebben die erbij past; grootschalig en intensief, geconcentreerd op logistiek optimale plaatsen. De kleinschalige, verbrede en verantwoorde landbouw zal een plaats moeten hebben gevonden in samenspel met de natuur.

De heer **Atsma** (CDA): Ik neem aan dat u 400 mln. extra bedoelt. Hebt u een amendement op dit punt en waar komt dit geld vandaan?

De heer **Waalkens** (PvdA): De fractie van de PvdA heeft tijdens de verkiezingen beloofd dat ze de groenblauwe netwerken op dit punt wil realiseren. Wij hebben daarvoor voor de komende periode totaal 1,6 mld. gereserveerd.

De heer **Atsma** (CDA): Dat weet ik, maar u hebt ook de 65-plussers beloofd dat er een extra belasting op de pensioenen komt. Daaruit moet dit misschien wel worden gefinancierd. Wij spreken nu over de begroting voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit; hoe wilt u wat u nu voorstelt betalen?

De heer **Waalkens** (PvdA): Nee. Bij de financiële beschouwingen komt de totale budgettering aan de orde. Het gaat niet alleen om eenzijdige budgettering binnen

het ministerie van LNV; hierbij zijn veel meer ministeries betrokken.

De milieukwaliteit moet tegen de tijd die ik noemde, drastisch zijn verbeterd. Vooral op dit punt moet veel geïnvesteerd worden, niet alleen om aan de Brusselse regels te voldoen, maar ook om een mooi, sterk en duurzaam Nederland te maken. Ik geef enkele handreikingen om daarop uit te komen.

De landbouw is voor Nederland een belangrijke sector. Laat het volgende kabinet eens kritisch kijken naar de mogelijkheden en onmogelijkheden van landbouw in Nederland. Daarbij moeten échte keuzes worden gemaakt, te beginnen met een radicale hervorming van de landbouwsteun bij de midterm review van 2008 en een ombouw van de bedrijfstoeslagen naar hectarepremies die naar plaats en functie kunnen variëren. De grondgebonden landbouw verdient steun, niet omdat er iets wel of niet geteeld wordt of omdat die landbouw er nu eenmaal is, maar omdat er een dienst geleverd wordt aan de maatschappij. Ik denk daarbij aan openheid van het landschap, toegankelijkheid, waterberging, de koe in de weide en ander zaken.

De heer **Atsma** (CDA): De heer Waalkens doelde in zijn openingswoord op een aantal Kamerleden persoonlijk, zonder overigens namen te noemen. Dat vind ik jammer. Nu pleit hij voor een hectaretoeslag. Wij hebben het over het gemeenschappelijk landbouwbeleid. Daarin wil hij het systeem van bedrijfstoeslagen vervangen door een hectaretoeslag. Boeren die veel hectaren in eigendom hebben, kunnen hiervan relatief veel profijt hebben. Ik wijs niet met mijn vinger, maar ik wil wel weten waarom hij nu met dit pleidooi komt. Wat zit er achter? Wie heeft hierbij voordeel?

De heer **Waalkens** (PvdA): De legitimiteit van de bedrijfstoeslagen zoals deze nu vastgezet zijn op basis van historische referenties, gaat zeer binnenkort verloren. Ik heb bij meerdere debatten al gezegd dat ik, dat de fractie van de PvdA, van mening is dat waar er nieuwe financieringsarrangementen voor het platteland worden opgezet, de ombouw ter hand moet worden genomen van bedrijfstoeslagen naar hectarepremies die variëren naar plaats en functie. Dit zou kunnen inhouden dat bedrijven die in kleinschalige landschappen zitten, een veel hogere hectarepremie krijgen dan bedrijven die van de synergie van de schaalvergroting kunnen profiteren.

De heer **Atsma** (CDA): Ik vraag mij af of u zich versprak toen u het woordje ''ik'' in de mond nam. Ik kom echter terug op de bedrijventoeslag. U weet toch dat die bedoeld is om de drastische daling van het boereninkomen op te krikken? Dat is de functie; niet meer en niet minder.

De heer **Waalkens** (PvdA): Ja, dat weet ik. Ik ben daarom akkoord gegaan met het compensatiemodel, maar tegelijkertijd heb ik geconstateerd dat dit niet de legitimatie is van het duurzaam opzetten van bedrijfstoeslagensystemen. Het hybride systeem dat zich in Europa aan het ontwikkelen is, waarbij enerzijds de bedrijfstoeslagen worden uitgefaseerd en anderzijds de hectarepremies worden ingefaseerd, lijkt mij de route naar een deugdelijke legitimatie voor financiering van het realiseren van publieke doelen.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Over de jaartallen 2013 en 2008 – ik hoorde ook 2007 noemen – zijn heel wat woorden gewisseld. Als er afspraken lopen tot 2013 terwijl toch elke keer de discussie terugkomt om toch al in 2008 veranderingen door te voeren, slaat de onzekerheid op het boerenerf toe. Vindt u het nu werkelijk volstrekt verantwoord om die hervormingen al in 2008, het jaartal dat u zich ten doel stelt, door te voeren? Dat is al gauw. Het kan te verantwoorden zijn als je daarvoor een volwaardig en slagvaardig administratief systeem hebt ontwikkeld voor het wijde gebied van de Europese Unie. Ik zie dat nog niet helemaal voor mij. Zijn wij dus niet bezig de onzekerheid op te kloppen, terwijl juist rust en zekerheid op bedrijfsniveau nodig zijn tot 2013, het jaartal dat is afgesproken?

De heer **Waalkens** (PvdA): Op het moment dat de minister de brief over de installatie van de bedrijfstoeslagen naar de Kamer stuurde, heeft hij aangekondigd dat de bedrijfstoeslagen niet de duurzame financiering van het platteland, lees: landbouw, vormen. Hij heeft aangekondigd dat mogelijkerwijs vanaf 1 januari 2007 veranderingen plaatsvinden in de financiering vanuit Brussel. Waar nog niet eens wordt nagedacht over het omzetten van bedrijfstoeslagen die alleen gebaseerd zijn op historische referenties in een hectarepremie die varieert naar plaats en functie, maak ik mij grote zorgen dat wij daarmee de doelstelling van het beleid – wat vinden wij van belang? – moeten vaststellen, dat de instrumenten daarbij gezocht moeten worden en dat uiteindelijk de financiering als laatste eindje in de beleidsontwikkeling afgehecht moet worden. Het biedt schijnzekerheid om te veronderstellen dat de bedrijfstoeslagen met hun historische referentieperiode de drijver kunnen zijn tot 2013, zonder dat eraan wordt gemorreld. Wij hebben allen, toen wij met de vaste Kamercommissie in Helsinki waren, uit de mond van mevrouw Fischer Boel gehoord dat er een health check komt, dat er een midterm review komt van de financiële perspectieven 2007-2013. Wij weten dat de twaalf nieuwe lidstaten voor een groot deel worden gefinancierd uit het landbouwbudget en dat in de oude lidstaten keer op keer met de kaasschaaf geschraapt zal worden over het systeem van bedrijfstoeslagen. De PvdA is voor het vinden van een deugdelijke legitimatie van de financiering om publieke doelen op het platteland te realiseren en wil weg van de bedrijfstoeslagen die niet houdbaar zijn.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Daar is zorgvuldigheid bij nodig en daar is tijd voor nodig. Draait u de zaken niet om? Het is eerst de heroriëntatie op doelen en daarbij te kiezen middelen en vervolgens de financiële consequenties, terwijl u het in mijn waarneming omdraait met in 2008 de financiële omvorming en de rest daarna. Dat lijkt mij een verkeerde volgorde, nog los van de datum en het jaartal. Ik vind: een man, een man, een woord, een woord. Het jaar 2013 is afgesproken. Laten wij de tijd tot dat moment benutten voor een nieuwe oriëntatie, maar niet voor die tijd eraan morrelen want dan gaan de bedrijven in onzekerheid verkeren.

De heer **Waalkens** (PvdA): Met alle respect, als u naar de agenda van Europa kijkt, ik heb die twee datums niet zelf bedacht. Die heeft de Commissie bedacht. De regeringsleiders hebben afspraken gemaakt toen de financiële

De heer Graus (PVV)

© M. Sablerolle – Gouda

perspectieven werden vastgesteld: in 2008-2009 een midterm review van de financiële perspectieven en de afspraken die gemaakt zijn tot 2013 komen aan de orde in het totale ambitieniveau van Europa. U kunt zeggen dat er niets aan de hand is, wij pakken de handschoen op. Nu wij dat zien aankomen, vinden wij het niet meer dan billijk dat wij nu de intellectuele capaciteit op de debattafel leggen en kijken hoe wij een deugdelijke legitimatie kunnen vinden voor de financiering van het platteland. Dan komen boeren en boerinnen natuurlijk bij dat loket langs. Daarover is geen twijfel mogelijk.

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Wil de heer Waalkens in 2008 definitief ervan af, zonder discussie, maar uitgaande van hectaretoeslagen of gaan wij rustig de discussie aan, zoals ook de heer Van der Vlies wil? Dat zou mijn fractie willen. Hoe gaan wij verder, kijkend naar 2013?

De heer **Waalkens** (PvdA): Ik ben blij dat u bereid bent om met ons daarover na te denken. Dat is al drie stappen verder vergeleken met uw standpunt drie maanden geleden. Ik heb namens de Partij van de Arbeid de handschoen opgenomen en ik wil niet met mijzelf debatteren. Ik zoek graag debatpartners op. Als u bereid bent om met ons te praten, komen wij tenminste verder.

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Maar u suggereert steeds dat u vasthoudt aan die hectaretoeslagen. Namens de VVD-fractie wijs ik erop dat wij een open debat willen. Ik proef uit uw woorden niet dat u dat wilt. Ik vraag dus ook van u het nodige.

De heer **Waalkens** (PvdA): Je moet in een debat een aantal stellingen betrekken. Anders heb je geen gesprek en ook geen debat. Ik daag de VVD uit om in het open debat haar voorkeur aan te geven en om iets anders te zeggen dan alleen dat alles moet blijven zoals het is.

Voorzitter. In het hele agrocomplex zijn er veel succesvolle sectoren. Ik noem de glastuinbouw, de melkveehouderij en alles wat rondom de vleesproductie gebeurt. Er kleeft echter een aantal enorme bedreigingen aan, met name als het gaat om de vleesproductie. De uitbreiding van de glasgroenteteelt is op handen en deze sector is bezig zich een plek in Nederland te verwerven. Ik meen dat je daarvoor de fysieke ruimte moet creëren. De melkveehouderij dient als medebeheerder van het landschap de ruimte te krijgen. Wat de nieuwe taken voor de landbouw betreft meen ik dat aandacht voor de energiekant belangrijk kan zijn, maar dan moeten wij niet met MEP-subsidies omgaan zoals wij hebben gedaan. Kortom, er is in Nederland ruimte voor landbouw, ruimte voor een verantwoorde, schone en duurzame productie van voedsel en voor het leveren van kwaliteit. Het is aan het volgende kabinet om hiervoor keuzen te maken.

□

De heer **Atsma** (CDA): Voorzitter. Met één opmerking van collega Waalkens was ik het in ieder geval eens, namelijk dat de totale agrocluster een belangrijke sector is. Wat dat betreft is na viereneenhalf jaar Balkenende de balans absoluut positief. De heer Waalkens zei terecht: de sector doet ertoe. Wat nog belangrijker is: na de Paarse jaren heeft de sector weer perspectief en vertrouwen. In de afgelopen jaren is op verschillende gronden geprobeerd het ondernemersschap te stimuleren. Daarvoor zijn tal van maatregelen, soms moeilijke maatregelen, getroffen, maar uiteindelijk hebben wij nu een sector die gezond is, die perspectief heeft en die vertrouwen in de toekomst heeft. Het was voortdurend zoeken naar de balans tussen enerzijds aandacht voor natuur en milieu en anderzijds aandacht voor het meest ideale voor de sector. In de richting van de heer Waalkens, maar ook in de richting van de minister zeg ik dat absoluut geen sprake is geweest van een te eenzijdige boerenlobby. Althans, ik heb daar niets van gemerkt. Sterker, er zijn veel lobbyisten in dit huis actief en zij zijn altijd bij ons welkom, maar de CDA-fractie maakt altijd een zelfstandige afweging. Dat moet zo blijven; zo hoort het.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Ik hoor de heer Atsma de loftrompet steken over het kabinet-Balkenende en wat dat voor de landbouw heeft gedaan. Over de balans natuur-milieu-landbouw zullen wij van mening blijven verschillen. Ik zag deze week een rapport van het CPB, waarin gesteld wordt dat Nederland achterblijver is onder de Europese achterblijvers. Er is volgens het CPB geen enkel perspectief op groei. Wat vindt de heer Atsma van die stelling?

De tijdelijke **voorzitter**: Wij behandelen hier de begroting van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit. Ik stel mij voor, ons daarop te concentreren.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): In het CPB-rapport gaat het nadrukkelijk over de landbouw. Ik zie niet in welk punt u wilt maken.

De heer **Atsma** (CDA): Ik ga daar graag op in. De sector heeft volop perspectief. Er is ruimte om te ondernemen, maar wij moeten er wel voor zorgen dat die ruimte er ook blijft. Wat zijn de basisvoorwaarden voor verdere groei? Innovatie en vernieuwing, verduurzaming en schaalvergroting. Bij de behandeling van de nota Kiezen voor landbouw hebben wij daar een- en andermaal over gesproken. Ik deel de mening van minister Veerman, dat er perspectief is voor grote delen van de sector. Er zijn natuurlijk ook bedrijven die iets minder perspectief hebben. Die mensen zijn daarvan ook op de hoogte. Het

is onze taak om daar voldoende oog en oor voor te hebben en er eventueel maatregelen voor te treffen.

Mevrouw **Thieme** (PvdD): De heer Atsma zegt dat er weer volop perspectief is, dat de landbouw gezond is en dat wij weer verder kunnen. Ik wijs op het rapport uit 2001 van de heer Wijffels, een prominent CDA'er. Daarin staat dat er in de intensieve veehouderij drastische maatregelen moeten worden genomen, met name op het gebied van dierenwelzijn. De heer Atsma zal het met mij eens zijn dat dergelijke maatregelen in de afgelopen vier jaar niet zijn genomen. Het CDA heeft blijkbaar een andere koers gevaren dan de heer Wijffels voorstond.

De heer **Atsma** (CDA): Het is een voortdurend zoeken naar balans. Er zijn wel degelijk forse maatregelen getroffen, ook maatregelen die ertoe hebben geleid dat sommige ondernemers hun bedrijf hebben moeten beëindigen. Ik wijs op het verschil tussen het aantal actieve ondernemers nu en dat van vijf jaar geleden. Een groot aantal ondernemers heeft het bedrijf gelukkig ook kunnen voortzetten, onder andere door het scherpe beleid dat Nederland heeft gevoerd. Wat dierenwelzijn betreft is Nederland een van de grote voorlopers in Europa.

Voorzitter. Om het belang van de landbouw nog eens te onderstrepen wijs ik op de 650.000 arbeidsplaatsen die direct en indirect het gevolg zijn van alles wat er in de agrarische sector gebeurt. Als ik toerisme en recreatie er nog aan toevoeg, kom ik uit op een klein miljoen arbeidsplaatsen. En dat in een land waar 1,9 miljoen ha door boeren wordt beheerd! Zij doen dat graag en buitengewoon verantwoord.

Natuurlijk zijn er ook zorgen. Ik wijs op de toenemende druk van de wereldmarkt, waardoor de prijzen onder druk staan. Er zijn ook zorgen over de gevolgen van de prijzenoorlog die in Nederland de afgelopen jaren forse tikken heeft uitgedeeld. Gelukkig lijkt het erop dat die prijzenoorlog zijn dieptepunt heeft gehad. Maar toch, gezien de resultaten kan niemand er enthousiast over zijn.

Er zijn ook volop kansen. De belangrijkste kans en uitdaging voor de Nederlandse landbouw is uiteraard het leveren van kwaliteit, kwaliteit en nog eens kwaliteit. Daarnaast liggen er tal van kansen in de productie van energie, biobrandstof en dat soort elementen. Innovatie, diversificatie, schaalvergroting, het is allemaal nodig wil de landbouw toekomst houden. Het is aan de overheid om dat waar mogelijk te faciliteren.

Het is belangrijk dat de overheid voorspelbaar is, bijvoorbeeld door de zekerheid te geven dat tot 2013 niet wordt getornd aan de afspraken die zijn gemaakt rond het gemeenschappelijk landbouwbeleid. De overheid moet ook voorspelbaar zijn bij het verminderen van de administratievelastendruk. Daarop hebben wij de afgelopen jaren fors ingezet. Er is al een slag gemaakt, maar die moet nog een keer worden gemaakt.

De heer **Waalkens** (PvdA): Kan de heer Atsma die betrouwbaarheid op twee punten nog eens toelichten? Wat vindt hij van het schrappen van de MEP-subsidies en het streven naar ontbureaucratisering, het hebben van minder regels op de boerderij? Bij deze twee onderwerpen is de overheid de afgelopen jaren zeker niet betrouwbaar geweest.

De heer **Atsma** (CDA): De openeinderegeling voor MEP-subsidies was volstrekt onhoudbaar. Vanmiddag is de nieuwe regeling bekendgemaakt. Ik had verwacht dat de heer Waalkens in zijn bijdrage met concrete voorstellen zou komen om zaken te repareren en zo boter bij de vis te leveren. Dat heeft hij niet gedaan, dus hij is het blijkbaar eens met wat nu wordt voorgelegd. Het is goed het kabinet op de valreep met een deugdelijke overgangsregeling is gekomen voor bedrijven die buiten de boot dreigen te vallen door het halverwege augustus afschaffen van de MEP-regeling.

33% van de onnodige regelgeving is geschrapt. Het ministerie van LNV heeft het voortouw genomen, want het is koploper van alle ministeries; hulde daarvoor. De lastendruk is hierdoor met enkele honderden miljoenen verlaagd; de sector hoeft die dus niet meer op te brengen. Als ik de riedel van college Waalkens hoor, weet ik niet wat de sector de komende jaren aan extra nieuwe regeldruk staat te wachten. Ik houd mijn hart vast.

De heer **Van der Ham** (D66): De heer Atsma stapte wel heel snel over de mogelijke kritiek op het schrappen van de MEP-regeling heen. Dit onderwerp komt ongetwijfeld ook nog langs bij de behandeling van de VROM-begroting. Dat er bij deze begrotingsbehandeling weinig over wordt gesproken, betekent niet dat iedereen akkoord is.

De heer **Atsma** (CDA): Ik begrijp heel goed dat er nog een herkansing komt. De regeling is echter buitengewoon belangrijk voor de agrarische sector. In dat licht mag zij in dit verband worden genoemd. De heer Waalkens heeft in verkiezingstijd tal van beloften gedaan aan de sector. Daarom had ik op zijn minst verwacht dat hij met een concreet amendement zou komen om te repareren wat in zijn ogen ten onrechte is gedaan. Dat is niet gebeurd. Ik ben benieuwd naar zijn reactie op de overgangsregeling zoals die vandaag is gepubliceerd.

Boeren, agrarische ondernemers, zijn onmisbaar voor het leefbaar houden van het platteland. Een belangrijke categorie ondernemers op wie wij trots zijn, op wie wij zuinig moeten zijn en die wij een perspectief moeten bieden, zijn de jonge boeren. Mede op aandringen van de Kamer is het kabinet gekomen met de jongeboerenregeling, die buitengewoon succesvol was. Het aantal aanvragen bleek groter dan kon worden gehonoreerd; er moest zelfs worden geloot. Dat is spijtig. Dat er zo veel aanvragen waren, betekent wel dat veel ondernemers nog steeds volop perspectief zien. Het is wel jammer dat er moest worden geloot. Daarom zou het beschikbare bedrag moeten worden aangevuld, zodat er de komende jaren voldoende geld is voor die regeling. Mijn fractie stelt concreet voor om voor zowel 2007 als 2008 5 mln. extra uit de landbouwbegroting beschikbaar te stellen voor de jongeboerenregeling. Dat geld maken wij vrij door een deel van de Koopmansgelden hiervoor te bestemmen. Dat valt te verdedigen omdat een groot deel van de ondernemers die een beroep doen op de jongeboerenregeling, melkveehouder is. Voor de lange termijn moet er een andere financieringsbron komen. Wil de minister in dat kader onderzoeken of de Brusselse regelgeving toelaat dat de regeling wordt gefinancierd uit de modulatiegelden? Modulatiegelden kunnen worden ingezet voor versterking van het platteland, dus waarschijnlijk ook voor de jongeboerenregeling.

Atsma

De heer **Waalkens** (PvdA): Ik hecht eraan op te merken dat wij het amendement met de intentie om extra geld voor de jonge boeren te genereren, gezamenlijk hebben ingediend.

De heer **Atsma** (CDA): Uiteraard voeg ik dat graag aan mijn woorden toe. Wat dat betreft gun ik de heer Waalkens alle eer. Hij is ook ondertekenaar van die regeling. De PVV-fractie heeft ook te kennen gegeven dat zij dit amendement graag mede wil ondertekenen en ik hoop dat meerdere fracties daartoe bereid zijn. Het is namelijk absoluut een plus. Er zijn overigens meerdere amendementen ingediend die door verschillende Kamerleden zijn ondertekend.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Ook ik heb een amendement op dat punt ingediend. In het verleden heb ik wat bemoeienis met die regeling gehad. Uiteraard verheugt het mij dat collega's een en ander nu overnemen. Daarmee ontstaat er immers een verbreding die wij in de landbouw hard nodig hebben. Wij moeten ons echter wel beraden over het verschil in dekking. Ik ben benieuwd hoe de minister daarop reageert. Ik ben wel potentieel gegadigde voor een optie die in de regeling voor jonge boeren wat meer volume brengt.

De heer **Atsma** (CDA): Afgelopen week werd er diverse malen gesproken over toevallige meerderheden. Het verheugt ons dat het zo snel gaat. Hopelijk ontstaat er ook voor het volgende punt snel een meerderheid. Ik doel dan op de discussie over de WTO. Die is wereldwijd enigszins in het slop geraakt. Wellicht heeft dat alles te maken met de verkiezingen in de Verenigde Staten. Tot onze vreugde hebben wij gehoord dat er hier en daar weer pogingen worden ondernomen om de gesprekken op gang te brengen. Naar ons idee is dat nodig. Ik wijs er ook op dat er nog behoorlijk wat stappen moeten worden gezet, gelet op de relatie tussen de WTO en datgene wat er de afgelopen jaren in Europa op het punt van het gemeenschappelijk landbouwbeleid is gebeurd. Het komen tot een gemeenschappelijk landbouwbeleid is een essentieel onderdeel van de WTO-onderhandelingen. Wij kunnen niet anders dan vaststellen dat er de afgelopen jaren forse stappen zijn gezet om te komen tot afbouw van ondersteuning op tal van terreinen en dossiers. Ik wijs op de discussie die wij het afgelopen jaar hebben gevoerd op het terrein van de suiker, de granen en de zuivelquotering. Het laatste is overigens niet los te zien van de problematiek die op andere terreinen aan de orde komt.

Het al dan niet afschaffen van het zuivelquotum houdt velen van ons al geruime tijd bezig. Naar ons oordeel is het goed dat de Nederlandse boer daarop anticipeert en inspeelt. Het is van belang dat hij zich ervan bewust wordt dat het zuivelquotum straks niet meer zal bestaan. De CDA-fractie is overigens van mening dat er, als de quotering wordt geschrapt, in het kader van de WTO-onderhandelingen wereldwijd sprake moet zijn van marktwerking. Het is immers niet mogelijk om tegen een Nederlandse ondernemer te zeggen dat hij vrij melk mag produceren maar dat niet is te garanderen dat alle grenzen voor zijn producten zijn geopend. De CDA-fractie pleit voor een gefaseerde aanpak op dit punt. Zij wil beginnen met het internationaal verhandelbaar maken van het quotum, zodat melkveehouders goedkoper kunnen kopen. Vervolgens wenst zij over te gaan tot verlaging van de superheffing, mits er voor de betreffende ondernemers geen EU-steun meer wordt gegeven. Daarnaast streven wij naar verevening van het quotum binnen Europa. Het kan immers niet zo zijn dat men in Nederland veel melk kwijtraakt. Tevens pleiten wij voor een goede regeling voor boeren die hun bedrijf op een andere manier moeten voortzetten. Voor hen zouden extra middelen beschikbaar moeten komen. Stapsgewijs afschaffen van het quotumstelsel lijkt wat ons betreft het allerbelangrijkste zodat de ondernemer eraan kan wennen en in Europa die stappen worden meegemaakt. Ik herhaal nog maar even waarmee ik ben begonnen. Er moet namelijk voor worden gezorgd dat er binnen de WTO ruimte op de markt wordt gecreëerd.

De heer **Waalkens** (PvdA): Ik ben blij met de constatering van collega Atsma dat er deuken worden geslagen in het ondersteuningsverhaal en dat hij bereid is om na te denken over andere vormen van financiering van de landbouw of het platteland. Met betrekking tot afschaffing van de quotering ben ik blij dat de CDA-fractie nu zegt dat zij de realiteit onder ogen moet zien. In het kader van zijn vierstappenplan heeft hij een mogelijke stapsgewijze verruiming van het quotum niet genoemd.

De heer **Atsma** (CDA): Als ik zeg dat het quotum internationaal verhandelbaar moet zijn, dan moet een geleidelijke verruiming van het quotum hoe dan ook aan de orde zijn. Dat ben ik zeker met collega Waalkens eens.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Ik kan mij zeker voorstellen dat er een hoop commentaar op de zuivelquotering mogelijk is. Collega Atsma slaat alle argumenten over en geeft alleen helderheid over waar hij naartoe wil. Kan hij argumenten geven waarom hij nu al spreekt over het afschaffen van de zuivelquota?

De heer **Atsma** (CDA): Dat wil ik graag doen. Overigens vind ik dat die discussie in een latere fase nog uitgebreid in deze Kamer aan de orde dient te komen. Waarom moeten wij er nu al over praten? Als het zo is dat de quotering er halverwege het volgende decennium af gaat, dan moeten wij niet wachten tot 2012 of 2013. Alle voortekenen wijzen daarop. Ik wijs bijvoorbeeld op wat commissaris Fischer Boel hierover heeft gezegd. Het quotum wordt nu duur betaald door boeren. Het kan niet zo zijn dat je ondernemers in die zin van de ene op de andere dag gaat onteigenen. Je moet de weg geleidelijk aan effenen om de ambitie van Europa waar te maken. Daarbij kan ook aan fiscale instrumenten worden gedacht. Natuurlijk moeten daarbij een aantal waarborgen in acht worden genomen. Wat mij betreft moet een van de belangrijkste waarborgen ruimte op de wereldmarkt zijn om te kunnen exporteren. Anders zitten wij binnen de kortste keren weer met overvolle poedertorens en grote boterbergen. Daar zit niemand op te wachten. Je moet zorgen dat die markt wereldwijd voldoende wordt geopend, zodat er afzet is voor een eventueel extra volume.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Er is dus absoluut iets voor te zeggen om het quotumsysteem in stand te houden, juist vanwege de argumenten die u juist noemde. Ik snap niet waarom u nu spreekt over de realiteit in Europa. Europa zijn wij ook. Als u ten principale vindt dat het quotumsysteem wél ergens voor dient, namelijk

productiebeheersing en een goede prijs voor agrariërs, dan bent u toch met mij eens dat wij in dit stadium gezamenlijk kunnen zeggen: laten wij dat systeem in stand houden en ervoor vechten? Op het moment dat duidelijk is dat wij er echt niet aan ontkomen, moeten wij realistisch genoeg zijn om ervoor te zorgen dat onze agrariërs in goed vaarwater terecht komen. Maar om u er nu al bij neer te leggen_ Zo ken ik u niet.

De heer **Atsma** (CDA): Daarom heb ik ook een paar stevige voorwaarden gesteld. Het is maar de vraag hoe snel het gerealiseerd kan worden. Ik ben absoluut met u van mening dat de quotering de Nederlandse boer veel heeft gebracht. Het heeft in elk geval voorkomen dat er sprake was van een substantiële overproductie en het heeft een zekere prijsgarantie gegeven. Wat je nu echter ziet, is dat de prijzen langzaam maar zeker naar wereldmarktniveau opschuiven. Wil je in Nederland een substantiële melkveehouderij overhouden, dan moet er wel iets gebeuren. Het heeft dan geen zin om de ogen te sluiten of de andere kant op te lopen. De wereld om ons heen gaat door. Nederland is een zuivelland bij uitstek. Nederland is een exporteur bij uitstek. Ik wil wel graag meebepalen en meedenken in dat hele proces met de sector. De sector is wat ons betreft het komende halfjaar volop aan zet. U zegt dat ik te snel ga, maar u weet misschien ook dat volgend jaar de discussie in Brussel volop gaat spelen over uitgerekend dit onderwerp. Wij zouden eigenlijk gek en dom tegelijk zijn als wij hierover nu niets zouden zeggen en er niet over na zouden denken. Overigens ben ik van mening dat het essay van de minister over het Europees landbouwbeleid er zo snel mogelijk moet komen, omdat daarin naar onze inschatting een paar handvatten in zitten om de discussie verder te leiden. Dat is mijn eigen opvatting. Ik kan mij voorstellen dat anderen daar misschien niet zo op zitten te wachten. Wij zouden het in ieder geval op prijs stellen als de minister bij zijn afscheid ook nadrukkelijk op dit aspect in gaat.

Dan kom ik op de problemen waarmee de ''vetmelkers'' vanaf 1 april volgend jaar worden geconfronteerd. Door de wijziging van de regeling inzake de superheffing dreigt een aantal ondernemers fors knel te komen zitten. Naar onze inschatting gaat het om zestien tot twintig gevallen. Ik vraag de minister om de specifieke problematiek van deze ondernemers individueel te beoordelen.

Wij maken ons zorgen over het grote aantal uitbraken van blauwtong in Europa en met name over de gevolgen daarvan. In verschillende landen worden verschillende regimes gehanteerd voor de bestrijding van blauwtong. Wat is thans de situatie? Ik geef een concreet voorbeeld ter illustratie. Een boer wil met zijn vee naar Portugal. De koeien mogen daar echter niet naartoe. De koop is al gesloten, maar de koeien blijven in Nederland achter, want zij mogen wegens blauwtong niet worden geëxporteerd. Vervolgens zit de boer met drie problemen: hij moet vervangende huisvesting zoeken, inclusief voerkosten, hij moet vervolgens afwachten of hij niet klem komt te zitten met zijn melkproductie wegens de superheffing, en hij heeft een probleem in het kader van de mestwetgeving. Ik vraag de minister, erop toe te zien dat er geen ondernemers ''omvallen''.

Ik heb al een aantal opmerkingen gemaakt over de ruimte om te ondernemen. Ik wijs erop dat collega Koopmans in dat verband bij de begrotingsbehandeling vorig jaar nadrukkelijk heeft gepleit voor de introductie van een ondersteuningsregeling voor luchtwassers. Wij stellen vast dat er op dat punt tot op heden helemaal niets van de grond is gekomen. Er zou 15 mln. beschikbaar worden gesteld, maar het blijft wel erg stil. Wat is op dit moment de stand van zaken? Moeten wij wachten op VROM? De luchtwassers geven een belangrijke impuls aan het verbeteren van het milieu, in relatie tot een aantal vleesveehouderijsectoren.

Ik stip ook even kort de Natura 2000-gebieden aan. Voor ons is het onduidelijk wat er nu precies met Brussel is afgesproken over het aanwijzen van gebieden. Mijn fractie vindt overigens dat het debat over daadwerkelijke aanwijzing pas kan plaatsvinden nadat wij hebben gesproken over de initiatiefnota Koopmans/Jager, die met name over deze problematiek gaat, dat wil zeggen de problematiek van de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden. In deze nota gaat het om een fundamentele discussie over de wijze waarop wij tegen de zaak aankijken. Pas nadat de nota is besproken kan hierover verder worden gediscussieerd in de Kamer.

Dan kom ik nu op het agrarisch natuurbeheer. Vorig jaar is er een amendement ingediend om 30 mln. extra vrij te spelen voor de ''Zalmgelden''. Daarna zijn er verschillende discussies gevoerd. Wij hebben onder andere met de minister gesproken over het feit dat de lichte beheerspakketten moesten worden geschrapt op aangeven van Brussel. Tijdens het algemeen overleg over dat onderwerp is aangegeven dat er wellicht een nieuwe tussenvorm zou kunnen komen tussen het lichte pakket en het pakket mozaïekbeheer. Hoe staat het daar nu mee? Wij complimenteren de minister met het feit dat hij deze week heeft aangegeven dat dit punt volop zijn aandacht en zorg heeft, ook wat betreft het weidevogelbeheer. Mijn fractie wil echter een stap verder gaan, door concreet een bedrag van 6 mln. extra vrij te maken voor het weidevogelbeheer in 2007. Een amendement daartoe is door collega Waalkens samen met de CDA-fractie ingediend.

Er wordt mogelijk een tractorrijbewijs geïntroduceerd, met een kentekenbewijs. Deze aankondiging roept bij mijn fractie veel vragen op, want nu worden er in een tijd van deregulering nieuwe regels bedacht? Waarom doen wij dat? Welnu, dat is duidelijk: als een tractor een kenteken heeft, weet je van wie de tractor is. Dat is echter niet een erg groot probleem. Het is misschien soms wel handig bij het bekeuren, maar dan moet je het kenteken wel kunnen zien. De kenmerkende eigenschap van een tractor is dat er iets wordt getrokken. Een boer die een tractor heeft en daarmee dagelijks actief is op het land, zou dus ook op al die getrokken machines het mogelijke kentekenbewijs moeten aanbrengen. Dat is een vorm van regulering die de CDA-fractie absoluut niet aanstaat. Ik vraag de minister dan ook, ervoor te zorgen dat dit van tafel gaat.

Ten aanzien van de paardenhouderij heeft de minister een aansprekende nota het licht doen zien. Wat ontbreekt, is een inventarisatie van het aantal paarden dat er is en van de sociaaleconomische en maatschappelijke betekenis van paarden. Dat die betekenis groot is, is vanmiddag nog eens een keer duidelijk gemaakt door de zorgen die de pleitbezorgers voor het Gelderse paard naar voren hebben gebracht. Wij vragen de minister om in te gaan op de zorg over de teloorgang van een van de Nederlandse rassen die typisch is voor Gelderland. Wij zouden met de mensen uit Gelderland willen vaststellen dat het belangrijk is dat dit kleine stukje cultuur in stand

wordt gehouden. Als de Sectorraad Paarden hier geen concrete stappen in kan nemen, dan vragen wij de minister om dat een impuls te geven.

Dan kom ik op de glastuinbouw. Er zijn tal van aspecten die wij ten aanzien van de glastuinbouw naar voren zouden kunnen brengen. De CDA-fractie wijst op het grote belang van de glastuinbouwsector. Het is een banenmotor van jewelste, maar er zijn ook zorgen, met name over de hoge energie- en gasprijzen. Wij hebben in dit huis een- en andermaal aangedrongen op een handreiking om de glastuinbouw tegemoet te kunnen komen. Daarom hebben wij samen met collega Snijder besloten om een amendement in te dienen. Zij zal het als eerste ondertekenaar ongetwijfeld uitgebreid toelichten. Met dat amendement willen wij dat op korte termijn in plaats van een fiscale regeling een concrete investeringsregeling loskomt. Wij zijn ervan overtuigd dat dit hoe dan ook aan de orde moet zijn voor deze sector die van groot belang is voor de Nederlandse economie.

Hierop aansluitend kom ik nog op de Floriade 2012. Wij vragen de minister om de komende vijf jaar 1 mln. jaarlijks te reserveren voor de voorbereidingen van de Floriade 2012 in Venlo. Wij hebben daar in het verleden ook altijd geld voor uitgetrokken vanuit de overheid. Wij zouden Noord-Limburg daar graag volop in steunen en vragen de minister om daar binnen zijn begroting ruimte voor te creëren.

De visserijsector gaat gebukt onder tal van problemen, niet in de laatste plaats het voortdurende gerommel met quota's. Wij vragen de minister om ook op dit punt de komende maanden volop te pleiten voor meerjarige afspraken over quota, zodat ondernemers kunnen investeren in wat zij willen en moeten gaan doen. Er wordt al het nodige gedaan aan investeringen in de toekomst. Ik wijs op de pulskor waarvoor het ministerie inmiddels zo'n 7 mln. heeft uitgetrokken. Dat is prima, maar wij zouden graag ook zekerheid willen bieden in andere opzichten.

Een punt van grote zorg achten wij de enorme stroperij in de visserijsector. Er wordt volop vis gestroopt, met name in het IJsselmeer en de aanpalende meren zowel in Friesland als Noord-Holland. De signalen die wij daarover krijgen, zijn alarmerend. Het kan niet zo zijn dat binnenvissers worden uitgekocht om de netten te laten liggen, terwijl een deel van de oude netten nu weer gebruikt wordt. Door de stroperij niet harder aan te pakken, doe je geen recht aan de ondernemers die nog van de visserij moeten leven. Je doet ook geen recht aan de rijksdoelstellingen ten aanzien van het visbeheer in algemene zin. Wij roepen de minister op om ook ten aanzien van de sanctionering stevige stappen te zetten.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Ik heb een vraag over de glastuinbouw. De heer Atsma begon zijn betoog met de uitspraak dat het zo goed gaat in de landbouw. Hij omschrijft het beleid van deze minister die helemaal uitgaat van de ondernemingszin en die staat voor ''niet zorgen dat, maar zorgen voor''. Wat is nu de noodzaak om juist deze sector die het zo ontzettend goed doet weer te gaan trakteren, nota bene op Sinterklaasavond, met een extra investeringsbudget? Waarom?

De heer **Atsma** (CDA): De sector omvat 11.000 ha en levert direct en indirect werk op voor ongeveer 200.000 mensen. Wij vinden allemaal dat reconstructie en herstructurering van het glas in het Westland en elders in het land een must is. Door dat slim te doen, kunnen honderden nieuwe hectaren worden verdiend terwijl de productieoppervlakte in principe gelijk blijft. De productie wordt dus overeind gehouden. Door het bouwen van nieuwe innovatieve kassen, kan meer worden gedaan met dezelfde ruimte. Er kan dan ook – dat zou u geweldig moeten aanspreken – een slag worden gemaakt naar energiezuinige kassen. Door de Stichting Natuur en Milieu zijn met de sector tal van afspraken gemaakt over bijvoorbeeld lichthinder. Als wij die allemaal willen concretiseren, moeten wij de ondernemers helpen om te investeren. De CDA-fractie wil dat graag doen. De heer Mastwijk heeft hier al verschillende malen voor gepleit, samen met andere leden van deze Kamer. Ik wil dat pleidooi onderstrepen.

Er kan worden gevraagd hoe wij dat gaan doen. Een van de mogelijkheden is om geld voor een investeringsregeling op tafel te leggen in plaats van de fiscale regeling die tot nu toe in beeld was. Die fiscale regeling is minder aantrekkelijk doordat ondernemers er alleen maar van kunnen profiteren als zij iets verdienen. Niet elke ondernemer verkeert in een riante positie. Ook in de glastuinbouw zijn er bedrijven die het moeilijk hebben en daardoor ook plannen maken om in de toekomst verder te kunnen. Bovendien geven banken minder snel kredieten op basis van een fiscaal instrument, terwijl zij dat op basis van een investeringsregeling wel doen.

Hiermee heb ik eigenlijk gezegd wat ik nauwelijks meer kon uitspreken door gebrek aan tijd. Ik dank u dus voor deze vraag.

□

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Voorzitter. Na vele magere jaren gaat er nu hopelijk een andere politieke wind waaien voor mensen en dieren. Ik wil niet alleen de leden Thieme en Ouwehand verwelkomen bij de diervriendelijke meerderheid die inmiddels lijkt te zijn ontstaan, maar ook de heer Graus en zijn acht fractiegenoten. Ik schat tenminste in dat zij daar ook bij gaan horen. Zij moeten het nog waarmaken, maar mijn hoop ligt ook bij zijn fractie.

Wij hebben de kans om eindelijk voorop te gaan lopen in de wereld waar het gaat om dierenwelzijn en het tegengaan van negatieve effecten van de landbouw op ons milieu. Dat hoeft niet ten koste te gaan van een gezonde agrarische sector, in tegendeel. Ik wil daar vandaag voor pleiten in deze laatste begrotingsbehandeling met deze minister. Nederland is geen eiland, maar een speler op de wereldmarkt. De boer die aanvankelijk een belangrijke taak had in het landschapsbeheer, in de verzorging van zijn dieren, van zijn koeien in de wei, en de voedselvoorziening in Nederland, heeft zich nu aan zijn rol moeten aanpassen. Concurreren op de wereldmarkt heeft grote gevolgen voor de wijze waarop wij met onze dieren en met ons landschap omgaan. De open grenzen hebben ertoe geleid dat de Nederlandse boer moet gaan concurreren met Braziliaanse kippetjes en dat wij ons Nederlandse pluimvee met zijn tweeën op één A4'tje neerzetten. Doordat het slachten elders goedkoper is, zitten onze levende dieren urenlang in warme vrachtwagens. Doordat soja goedkoper is in derdewereldlanden in Zuid-Amerika, kappen wij daar regenwoud in plaats van dat wij hier ons eigen graan voor dieren verbouwen.

Van Velzen

Waar gaat die moordende concurrentie toe leiden? Is dit eigenlijk wat wij willen? Is er in Nederland nog wel plaats voor een kleinschalige boer die niet wil blijven intensiveren en die niet bezig wil blijven met schaalvergroting, maar die toch een goede boterham wil verdienen? Gezien de internationale ontwikkelingen heb ik zorgen met betrekking tot het beleid van deze minister, de overgang van het zorgen voor naar het zorgen dat. Hierdoor gaat het dierenwelzijn juist achteruit. Juist in moeilijke tijden hebben boeren een sterke leider en een sterk beleid nodig, want wij kunnen niet concurreren met Braziliaanse kippetjes. Die concurrentie kunnen wij nooit aan, tenzij wij die ten koste wil laten gaan van natuur, milieu, dierenwelzijn en de kleinere duurzame boeren. Die keuze wil mijn fractie niet maken.

Wanneer ziet de minister in dat een compleet andere manier van denken vereist is? Na het opmaken van de balans van vier jaar Veerman, liggen er vandaag tientallen voorstellen en amendementen voor om alle dieronvriendelijke maatregelen terug te draaien. Het is de bedoeling om het kabinet aan te manen tot spoed en het te vragen zijn lakse houding om een einde te maken aan zaken als het couperen, het knippen, het castreren en het kappen te laten varen. Wij als SP-fractie willen dat er een stop komt op het onnodig verminken van dieren. Zo willen wij dat varkens niet meer gecastreerd worden. Wij willen wel detectie van een smerig luchtje aan een slachtlijn. Dat is mogelijk, maar misschien is daarvoor nog wat onderzoek nodig. Daartoe hebben wij dan ook een amendement ingediend. Ik ben erg benieuwd of deze minister in zijn natijdagen daarover positief wil adviseren.

Wij willen niet dat er nog staarten geknipt worden, van schapen noch van varkens. Ook zijn wij benieuwd of de minister kan toezeggen dat daar snel een einde aan komt. Wij willen ook niet dat er nog tanden afgevijld worden. Wij willen dus meer ruimte voor de dieren in onze agrarische sector. In dat verband willen wij ook een betere huisvesting, alsook meer ruimte voor natuurlijk gedrag van dieren in de landbouw. Tevens willen wij heldere criteria voor het welzijn van alle huisdieren. Voorts willen wij een scherpere handhaving. Wij willen ook zwaardere straffen voor mensen die dieren kwaad aandoen.

Onder deze minister zijn regels en handhaving op het gebied van dierwelzijn steeds meer aan de sector uitbesteed. Bovendien is de regelgeving meer aan Brussel overgelaten. Die ontwikkeling willen wij nu eens omdraaien. Deze sector is evenals de minister van mening dat wij daarin vooral niet voorop mogen lopen in Europa. Juist dat denken in heel veel lidstaten zorgt er echter voor dat onze regelgeving niet verbetert, ja zelfs verslechtert. Ik noem een voorbeeld. De Kamer heeft aangegeven dat er regelgeving moet komen voor het welzijn van konijnen. De meerderheid wil alleen maar dat er iets op Europees vlak gebeurt en dat de minister dat in Europa moet gaan bevechten. Wij hebben evenwel geen verslag gehad van de resultaten die deze minister heeft geboekt. Ik kan wel een voorspelling doen: nul. Dat werkt dus niet.

Ik denk dat er geen andere manier is dan dat wij voorop gaan lopen in Europa. Ik houd de minister dan ook het volgende voor. Als wij bij het voorbeeld van de konijnen blijven: kunnen wij in Nederland niet beginnen met het opstellen van regels voor het welzijn van konijnen? Vervolgens kunnen wij die aan Europa voorleggen met de vraag om die te volgen. Op die manier kunnen er meerderheden gecreëerd worden in plaats van dat wij wachten en in slaap vallen.

Er is wel een voorbeeld waarbij Europa vooropliep. Daarbij past het deze minister dat hij zich schaamt. Ik refereer aan het door de Kamer aangenomen voorstel van mijn hand om honden- en kattenbont te verbieden. Die motie heeft de minister naast zich neergelegd. Inmiddels is hij door Europa ingehaald. Europa heeft namelijk bepaald dat men zich moet schamen voor het gebruik van honden- en kattenbont en dat dit gebruik verboden moet worden. Het is dus jammer dat de minister niet eerder de handschoen heeft opgepakt en in Nederland al begonnen is met de voorbereidingen voor een verbod van honden- en kattenbont. Er komen echter nog vele ronden en vele kansen. Ik noem het bont van zeehonden en van nertsen. Als het aan mijn fractie ligt, komt er een totaal verbod op het fokken van dieren voor hun bont.

Ik kom te spreken over mijn ideeën over waar het naartoe moet in de Nederlandse landbouw. Wat de SP-fractie betreft, moeten wij gaan inzetten op duurzame, hoogwaardige producten en moeten wij stoppen met het afwentelen van negatieve effecten van onze bio-industrie op het milieu en de ontwikkelingslanden. Wij kunnen daartoe beginnen met het sluiten van onze grenzen voor producten die niet aan onze eisen voldoen. Natuurlijk is dat een lange weg. Toch wil ik de minister de volgende stap voorhouden; ik hoop dat hij daar positief op reageert. Laten wij namelijk beginnen met gedurfd certificeren. Dat wil zeggen dat wij nu desnoods op producten die op onze markt komen, zetten dat die niet voldoen aan Europese dierwelzijns- of milieueisen. Dat is dat een feitelijke mededeling. De consumenten kunnen er dan voor kiezen om niet de producten te nemen die niet voldoen aan onze regelgeving. Het kan best zijn dat de WTO daar problemen mee heeft, maar dan zijn wij al weer jaren verder. Ik doel dus op een gedurfde certificering. Wil de minister hierop ingaan?

Bij de biologische landbouw willen wij niet alleen de vraag stimuleren, maar ook het aanbod. Wij stellen dus voor om de overschakelingsregeling weer in ere te herstellen. Ook wil ik graag een reactie van de minister hebben op de nationale envelop. Die geeft immers aan dat wij 10% van de Europese inkomenssteun kunnen inzetten voor het bevorderen van duurzaamheid en milieubescherming. Zouden wij dat percentage niet kunnen gebruiken voor verkleining van het prijsverschil tussen gangbare en biologische producten? Ik vraag de minister om de mogelijkheden daartoe te onderzoeken. Wat zijn nu de mogelijkheden voor fiscale prijsmaatregelen? Hij is al eens de boer op geweest om de meningen bij andere Europese lidstaten te peilen over een verlaging van de btw op biologische producten. Inmiddels zijn er vele kopstukken van dat politieke veld verdwenen. Kan hij de andere Europese lidstaten hierover nogmaals polsen? Het lijkt mij namelijk een heel wenselijke maatregel.

Het heeft mij verbaasd dat er in deze begroting helemaal niet gesproken is over armoede op het platteland. Onder deze minister leeft namelijk gemiddeld 29% van alle agrarische gezinnen, gemeten aan hun totale inkomen, onder de minimumgrens. Daarover staat dus geen woord in de begroting. Wil de minister onderzoeken in hoeverre het instrument van cofinanciering kan worden gebruikt om deze boeren te helpen?

Dan gaat het om kleinschalige boeren die toch willen overleven en die in staat zijn om groene en blauwe diensten te bieden.

Over de jachtwetgeving heb ik al eerder gezegd dat wij hier in vier jaar tijds een gigantische schiettent hebben gecreëerd. Ik weet niet tegen wie ik hier nu spreek, want deze minister heeft al aangekondigd dat hij opstapt. Eigenlijk voeren wij dit debat dus vooral met elkaar. Ik stel de Kamer voor om het schrappen van het jachtverbod in natuurgebieden niet door te zetten. Ik hoop dat voor dat voorstel een meerderheid te vinden is. Ook stel ik voor om de overzomerende grauwe gans niet op de landelijke vrijstellingslijst te zetten, net als de vos, de zwarte kraai, de kauw, de houtduif en het konijn. Ik vind dat de Kamer tot een totale herbezinning van de Flora- en Faunawet zou moeten komen. Die zou moeten dienen om de flora en fauna te beschermen en niet om de jager te beschermen. Dat voorstel doe ik aan de collega's. Ik ben benieuwd hoe groot de diervriendelijke meerderheid inmiddels is geworden.

De heer **Waalkens** (PvdA): Gaan wij dan weer terug naar het oorspronkelijke idee van de Flora- en Faunawet, dat de ontheffingen decentraal worden verleend via de faunabeheerseenheden en dat de provincies per gebied kaderdrempels vaststellen? Als dat de route is, kan ik een heel eind met mevrouw Van Velzen meegaan, maar als wij nu incidenteel diersoorten van de vrijstellingslijst gaan halen, vind ik ook dat de andere kant van het invullen van de verantwoordelijkheid door de faunabeheerseenheden een forse impuls behoeft. Dat is ook versloft geraakt.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Wanneer wij de verantwoordelijkheid hebben en wanneer wij besluiten over het doden van dieren, moet naar mijn mening heel duidelijk worden aangetoond waarom een dier moet worden doodgeschoten, waarom wij denken dat dat een probleem zou verhelpen en wat dat probleem dan wel is. Die zorgvuldigheidsvragen zij nu al verdwenen. Een dier op een landelijke vrijstellingslijst zetten betekent dat men niet meer vraagt wat de schade is aan de volksgezondheid of aan de opbrengst van een agrariër. Die vraag wordt niet meer gesteld. Wij zijn gewoon doorgeslagen. Daarom wil ik een totale herbezinning. Of uiteindelijk de regelgeving centraal of decentraal wordt is een invulling, maar het gaat om de vaststelling dat wij zijn doorgeslagen en dat de Flora- en Faunawet nu dient ter bescherming van de jager en van de plezierjacht. De heer Waalkens heeft in zijn termijn ook gezegd dat wij bezig zijn om de drijfjacht op zwijnen weer mogelijk te maken, terwijl wij in deze Kamer allen hebben gezegd dat wij dat niet willen. Laten wij een pas op de plaats maken, teruggaan naar waar wij zijn begonnen en dan eens zien wat daar mis mee was. Het voorstel van mevrouw Faber was redelijk goed.

Over dierenmishandeling hebben wij al vaak gesproken. Ik ga in op het houdverbod. Mensen die dieren mishandelen, zouden geen dieren meer mogen houden. Nu is er een wettelijke termijn om mensen voor drie jaar het recht op het houden van dieren te ontzeggen. Ik vind dat een belachelijk korte termijn. Ik stel voor om die in ieder geval op tien jaar te zetten. Wat mij betreft kan ook de discussie worden gevoerd over een levenslange termijn.

De heer **Waalkens** (PvdA): Ik wijs op het initiatiefwetsvoorstel dat bij de Kamer ligt van de leden Wolfsen en Eerdmans, dat nu een andere indiener krijgt, over het houdverbod. Daarin wordt precies ingegaan op datgene wat mevrouw Van Velzen wil.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Met de capaciteit bij de AID hebben wij een groot probleem. Ik lees in het jaarverslag over 2004 dat alle handhavingsdoelen niet zijn gehaald, voor de pluimveehouderij, de varkenshouderij en de rundveehouderij. Mij is het onduidelijk wat de AID dan wel doet. De jaarverslagen zijn grove samenvattingen. Het is niet duidelijk waar de overtredingen liggen en op welke manier handhavend is opgetreden. Bovendien is het jaarverslag over 2005 nog niet eens verschenen. Als ik daarover naar de AID bel, krijg ik te horen dat ik dan maar Kamervragen moet gaan stellen. Dit is de wereld op zijn kop. De AID moet handhavend optreden. Er wordt niet genoeg gehandhaafd. Wij moeten daarin meer investeren. Ik heb een amendement ingediend om in ieder geval de bezuinigingen terug te draaien. Ik vraag de minister hoe het mogelijk is dat al die doelen niet worden gehaald, terwijl deze dienst daar toch voor is.

Voorzitter. Het toezicht op veemarkten is nog een ander punt. Wij hebben het er al over gehad dat dit veel beter kan. Ik stel voor om in de tussentijd camera's te installeren. Wij hebben vastgesteld dat het dierwelzijn op veemarkten niet is gegarandeerd. Klaarblijkelijk is de AID niet in staat om het tij te keren. Dan moeten wij bewijsmateriaal verzamelen.

Het dossier diertransporten sleept ook al veel te lang. In Europa is nog steeds geen harde richtlijn vastgesteld. Ik vraag mij überhaupt af waarom het eigenlijk nodig is om met dieren te slepen om deze in een ander land te laten slachten. Moeten wij er niet voor zorgdragen dat het transport van vee zoveel mogelijk wordt voorkomen? Wij moeten toch iets kunnen doen tegen het feit dat slachtvee naar een ander land wordt gebracht, terwijl het ook in het eigen land geslacht zou kunnen worden. Graag verneem ik hierop een reactie van de minister.

De heer **Atsma** (CDA): Herinnert mevrouw Van Velzen zich dan niet de voortdurende inspanningen van deze Kamer en door deze minister om het dierentransport op de Europese agenda te krijgen? Voor een belangrijk deel is dat overigens gelukt. Ik wijs op de introductie van het gps-volgsysteem, dat in onze ogen een belangrijke verbetering betekent. Mevrouw Van Velzen doet het voorkomen alsof er de afgelopen jaren helemaal niet over is gesproken. Zij kent toch de inzet van deze minister?

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Wij hebben het er vaak over gehad, maar ik constateer dat de richtlijn nog steeds niet is vastgesteld en dat er dus nog steeds geen maximum aantal uren geldt. In de tussentijd blijven de dieren over lange afstanden gesleept worden. Ik roep de minister op om snel tot resultaten te komen. Als het niet werkt langs de weg van de maximering van het aantal uren, moeten wij inzetten op het reduceren van het aantal transporteren. Ik ben van mening dat het leeuwendeel van alle dieren die worden getransporteerd, volstrekt onnodig is.

Op het gebied van het proefdierenbeleid heb ik een voorstel ingediend om het budget voor het onderzoek naar alternatieven te verhogen. Ik verzoek de minister om op Europees vlak nogmaals de discussie te voeren

over het heffen van geld bij bedrijven die ook hun verantwoordelijkheid dienen te nemen in het bekostigen van onderzoek naar alternatieven voor dierenonderzoek. Ook hierop verneem ik graag de reactie van de minister. Ik neem aan dat hij blij zal zijn dat ik een amendement heb ingediend dat er eindelijk toe zal leiden dat ook LNV bijdraagt aan het onderzoek naar alternatieven voor dierproeven en dat dit budget zal worden geoormerkt.

Ik had nog graag willen spreken over het PROFETAS-onderzoek waarop de minister een bijzonder magere reactie heeft gegeven. Kortheidshalve vraag ik hem om inhoudelijk in te gaan op de knelpunten ten aanzien van de introductie van proteïne die in dit rapport zijn vastgesteld. Zijn eerdere reactie was te mager voor woorden.

Een nieuwe uitvinding in Nederlands agroland, de varkensflat, lijkt nu wel heel serieuze vormen aan te nemen. De Raad voor het Landelijk Gebied zegt in een advies dat het wel mogelijk is wanneer aan een groot aantal randvoorwaarden wordt voldaan. De minister reageert met de opmerking dat het advies helemaal in overeenstemming is met het kabinetsbeleid. Zo zit het natuurlijk niet in elkaar. De Raad voor het Landelijk Gebied stelt dat aan heel veel randvoorwaarden moet worden voldaan, waaronder het stellen van extra eisen en nemen van extra maatregelen. Dat is niet in overeenstemming met het kabinetsbeleid.

Ik rond af. Er dient een totale herbezinning plaats te vinden op dierwelzijn. Dat wil niet alleen mijn fractie, maar inmiddels een meerderheid in deze Kamer. Ik leg de minister voor om hiermee een begin te maken met het omarmen van de nota Houden van dieren, deze als kabinetsbeleid te beschouwen en gaan uitvoeren. Met het nieuwe kabinet kan de Kamer dan vervolgstappen bespreken.

□

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Voorzitter. Bij de begrotingsbehandeling van Landbouw, Natuur en Voedselveiligheid blijft het uitgangspunt voor de VVD-fractie dat wij de land- en tuinbouw zien als een belangrijke pijler van onze economie die daarnaast een centrale rol vervult in het landelijk gebied. Vanuit deze basis willen wij voor het komende jaar en de volgende jaren werken. Het is voor de VVD duidelijk dat wij de land- en tuinbouw een toonaangevende speler willen laten zijn op Europees niveau en wereldniveau. Naar onze mening dienen wij daartoe een verdere ontwikkeling van de land- en tuinbouw als economische factor en als kenniscluster volop aandacht te geven. Daarbij is, zoals in de discussie al even aan de orde is geweest, ook een betrouwbare overheid belangrijk. Ik refereer aan de afspraken op GLB-niveau waarover wij zojuist al even een discussie hebben gevoerd. Voor de VVD staat vast dat wij tot 2013 niet aan de afspraken tornen, maar wij willen over het vervolg wel een discussie voeren. De VVD-fractie wil deze discussie aangaan, zeker met de sector zelf.

In de afgelopen jaren hebben wij heel uitvoerig gesproken over de vraag hoe wij ondernemers een betere uitgangspositie kunnen geven. Een van de belangrijke onderwerpen was daarbij steeds de regelgeving. Het verlagen van de regel-, handhavings- en administratievelastendruk is noodzakelijk voor een verbetering van de concurrentiepositie van het Nederlandse bedrijfsleven. Volgens de laatste berekeningen zal de administratievelastendruk in 2007 met ongeveer 37% zijn teruggebracht. Dat is zelfs 12% meer dan de oorspronkelijke doelstelling van 25%. In de praktijk is daarvan echter volgens de sector nog weinig van te merken. Het kabinet heeft volgens ondernemers vooral slapende regelgeving afgeschaft. De ondernemers worden vervolgens toch opgezadeld met extra lastendruk en uitvoeringskosten die voortkomen uit nieuw EU-landbouwbeleid en bijvoorbeeld ook uit ons nieuwe mestbeleid.

De VVD-fractie vindt dat de verdere aanpak van de lastendruk dan ook hard nodig is. Deze druk kan volgens onze fractie worden verminderd door uitbreiding van het instrument ''toezicht op controle''. Wij hebben hierover al eerder discussies gevoerd. Het bedrijfsleven heeft reeds in een groot aantal gevallen zelf de controle op zich genomen. De inzet van de overheid kan zich dan extra richten op een groep bedrijven die hieraan niet deelneemt. Daarnaast kunnen volgens onze fractie de handhavingslasten worden verminderd door samenvoeging van inspecties. Ook hierop hebben wij eerder aangedrongen. Dit alles kan volgens ons zonder dat de handhaving daar onder lijdt. Wij horen graag wat de minister hiervan nu toch vindt.

De heer **Waalkens** (PvdA): De sector zou volgens u toezicht op controle willen. Hoe duidt u in dit verband het terugdraaien van het toezicht op bijvoorbeeld de SKV en de kalversector? In deze sector is men van mening dat het bedrijfsleven dit toezicht niet kan organiseren en dat de controle bij de overheid thuishoort. Zo zijn er meer signalen uit verschillende sectoren te horen die aangeven dat men helemaal aan het verdwalen is in het stelsel van de terugtredende overheid.

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Waarschijnlijk hebben wij dan de regelgeving te complex gemaakt. Dit voorbeeld, waarbij de sector zelf aangeeft dat zij op dit punt een stap terug wil zetten, is een heel goed voorbeeld. Wij moeten dit signaal heel serieus nemen, maar wij moeten wel blijven bezien hoe wij de handhavingslasten kunnen verminderen. Onze fractie blijft erbij dat de handhaving ook goed geregeld kan worden binnen de sector. Dit geven sectoren ook zelf aan. Als er echter wordt aangegeven dat het de sector zelf niet lukt het systeem waterdicht te maken, dan moeten wij daar even van wegblijven. Ook de sectoren zelf geven aan dat een goede handhaving gegarandeerd moet worden. Toch moeten wij met elkaar trachten de aangegeven weg in te slaan.

Ik kom met enkele praktische voorbeelden. Als er nu controle plaatsvindt, is een ondernemer verplicht alle gegevens zelf beschikbaar te hebben en die ook te tonen. Dit zorgt volgens de VVD-fractie voor onevenredig veel werk en administratieve rompslomp, terwijl veel zaken vooraf door de AID al in openbare gegevensbestanden kunnen worden opgevraagd. Deze gegevens zijn ook controleerbaar. Hiervan kan meer gebruik worden gemaakt, ook bij het toezicht op toezicht, zodat de administratievelastendruk wordt verminderd.

Een ander voorbeeld is het feit dat tot nu toe veehouders verantwoordelijk zijn voor wat er gebeurt met bijvoorbeeld een kalf dat vervoerd wordt, ook als de transporteur het al heeft meegenomen. In het nieuwe I&R-systeem zijn voorzieningen aanwezig die het

mogelijk maken om elke verplaatsing van een dier direct te melden en te traceren. Dit systeem kan dan ook volgens de VVD-fractie een aantal regels vervangen die nu met de verzamelregelgeving samenhangen. Dit zijn maar enkele voorbeelden waarmee ik nog eens aandacht wil vragen voor vermindering van de administratieve-lastendruk en wil vragen om de inzet van de minister op dit punt.

Ik kom op het punt van het dierenwelzijn, dat een grote rol speelt in dit debat. Tijdens de verkiezingscampagne, en ook nu nog, is er in de diverse media veel aandacht besteed aan dierenwelzijn. Die aandacht is terecht en juist. Helaas wordt echter volgens onze fractie de problematiek wel wat eenzijdig belicht. Er is veel aandacht voor de Nederlandse situatie die, als ik de geluiden zo hoor, rampzalig zou zijn. De feiten zijn volgens ons echter anders. Nederland neemt, samen met enkele andere landen in Noordwest-Europa, vergeleken met de meeste andere landen in de wereld een vooruitstrevende positie in op het punt van dierenwelzijn. Door deze voorsprong heeft de sector nu al te maken met hogere kosten en daardoor met een ongelijke concurrentiepositie. Dat hoort er echter nu eenmaal volgens ons bij. Daar komt bij dat het gros van de consumenten – dat kunnen wij niet achterwege laten – toch voor een dubbeltje op de eerste rij wil zitten. Velen belijden met de mond dierenwelzijn. Als je de supermarkt ingaat, ben je van plan het anders te doen. Alleen staande voor het schap, is er een ander besluit en wordt gerekend vanuit de portemonnee. Men koopt dus toch het goedkope vlees van buitenlandse producenten die zich niet bekommeren om dierenleed. De VVD is van mening dat de dierenwelzijnsproblematiek niet eenzijdig maar in de internationale context moet worden bekeken. Dus geen Nederlandse Alleingang waardoor wij volledig uit de markt worden geprijsd en de productie zich naar andere werelddelen verplaatst, waar geen aandacht is voor dierenwelzijn. Laat ik duidelijk zijn: in Europees verband en ook erbuiten moeten worden gepleit voor goede regelgeving en verbetering van het dierenwelzijn. Daarom is het belangrijk dat er een internationaal offensief voor dierenwelzijn komt in plaats van eenzijdig Nederlands beleid.

De heer **Van der Ham** (D66): Dit verhaal over een level playing field horen wij natuurlijk heel vaak. De LPF leeft een beetje in u voort; in meer opzichten trouwens. Maar ik heb toch een vraag. U bent liberaal en ik ben dat ook. Wij zijn voor keuzevrijheid, voor inzicht in de markt en voor marktwerking. Uw voorganger op dit onderwerp, zeker op dierenwelzijn, de heer Oplaat, heeft diverse keren gezegd dat hij geen etikettering op dierenwelzijn op producten wil. Ik vond dat voor een liberaal heel gek, want met etikettering komt er transparantie in de markt en kan de consument een duidelijke keuze maken. Ik hoor u herhalen dat u voor de markt en voor keuzevrijheid bent. Wilt u dan uw standpunt over etikettering op dierenwelzijn heroverwegen en wellicht samen met mij een initiatiefwetsvoorstel daarover indienen?

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Etikettering heeft twee kanten, want het moet wel mogen. Wij zitten ook in het WTO-verband. Als etiketteren mag en als Europa aan de grenzen producten mag weren, zou het iets kunnen zijn. Zolang dat niet kan, heeft het geen enkele zin.

De heer **Van der Ham** (D66): Het gaat niet over het weren. Het gaat erom dat op het product dat uit een ander land wordt ingevoerd, komt te staan welke graad van dierenwelzijn het heeft gekregen. Zo kunnen wij wellicht laten zien dat het in Nederland beter is dan in Brazilië. Zo kan de consument medeverantwoordelijkheid dragen voor gedrag en zo zijn uitwerking hebben op de bio-industrie.

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Dan heb je het vooral over Europese producten, als wij aan de grenzen van Europa geen producten mogen weren. Dat zou eventueel naar ons gevoel wel mogen. In die zin zijn wij absoluut niet tegen etikettering. Daarmee hebben wij alleen het probleem niet opgelost. U weet even goed als ik dat de consument voor een dubbeltje op de eerste rang wil zitten, helaas misschien. Dat is steeds uit onderzoeken gebleken.

De heer **Van der Ham** (D66): Bent u het met mij eens dat etikettering een bijdrage kan leveren om in elk geval de consument meer op zijn eigen verantwoordelijkheid te wijzen?

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): U verwoordt het goed: kán een bijdrage leveren.

Mevrouw **Thieme** (PvdD): Is mevrouw Snijder van mening dat het welzijn van dieren beter wordt gegarandeerd in de biologische sector dan in de gangbare sector? Denkt zij dat in de biologische veehouderij de dieren een hogere mate van welzijn hebben dan in de gangbare veehouderij?

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Nee, die stelling onderschrijf ik absoluut niet. Ik heb eergisteren nog in een artikel gelezen dat dieren in de biologische sector veel vaker ziek zijn en sneller sterven. Er zijn dus risico's. Ik vind wel dat zowel in de gangbare als in de biologische sector dierenwelzijn prioriteit moet hebben. Wij geven dat ook aan. Van dierenwelzijn zijn wij ons ook bewust. Nederland mag ook vooroplopen. De VVD zegt dat ook. De ondernemers doen dat ook en willen dat ook. Nederland moet alleen niet te veel vooroplopen. Er moet ook op Europees niveau veel meer aandacht komen voor dierenwelzijn. Wij zeggen ook niet voor niets dat het internationaal moet worden opgepakt en dat daarop veel meer moet worden ingezet. Dan kunnen wij veel grotere stappen zetten en bereiken wij uiteindelijk ook veel meer voor het dierenwelzijn dan wanneer wij in Nederland steeds hameren op te ver vooruitlopen.

Mevrouw **Thieme** (PvdD): Dus het maakt u niet uit of wij de gangbare veehouderij of de biologische hebben. Volgens u is het voor de dieren allemaal om het even.

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Uit gegevens blijkt dat dieren met de gangbare landbouw het niet slechter hebben dat met de biologische. Helder!

Mevrouw **Van Velzen** (SP): De VVD-fractie zegt altijd veel, maar zij doet weinig. In de afgelopen jaren is die partij voortdurend aan de macht geweest, maar zij heeft het nog steeds over de eventuele problemen met de WTO als wij willen praten over het sluiten van de Europese grenzen voor dieronvriendelijke producten. U

zegt altijd dat u dat wilt. Welk initiatief gaat u daartoe nemen? U zegt dat Nederland voorop mag lopen, maar elk voorstel dat wij doen wordt afgeketst. U bent voor etikettering, maar elk voorstel daartoe wijst u af. Welke concrete initiatieven zult u tijdens deze begrotingsbehandeling nemen?

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Ik heb niet gezegd voor etikettering te zijn, maar wij zijn daar ook absoluut niet op tegen. Zojuist heb ik gezegd dat etikettering een rol kan spelen bij het bewust maken van de consument. Laat ik helder zijn: het was de woordvoerder van de VVD in het Europees Parlement die een algeheel castratieverbod voor biggen wilde. Helaas heeft dat voorstel het niet gehaald. Ik kan meer voorstellen noemen. De heren Wolfsen en Eerdmans hebben bijvoorbeeld voorgesteld om dierenmishandeling harder aan te pakken. Dat voorstel zullen wij steunen, want wij zijn het daar gloeiend mee eens. Zo kan ik meer zaken noemen. Eerst wil ik echter het antwoord van de minister horen. Ik wil ook graag weten hoe uw moties en amendementen worden beoordeeld in het licht van de Europese positie. Vervolgens zullen wij een oordeel vellen. Nu zal ik echter niet met initiatieven komen en niet nog meer inzetten op dierenwelzijn.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Ik meen dat ik mijn vraag moet verduidelijken. Het gaat mij namelijk niet om de initiatieven die u in de toekomst gaat nemen of om uw steun aan toekomstige voorstellen dan wel wat er in Europees Parlement gebeurt. Ik vraag u wat u nu concreet gaat doen om te proberen te komen tot sluiting van de Europese grenzen voor dieronvriendelijke producten. Het mag hierbij ook gaan om milieuonvriendelijke producten of om producten die onze boeren kapot maken, maar de vraag is welke initiatieven u nu gaat nemen. Of gaat u weer achteroverleunen met de gedachte: ik heb mijn verhaal gehouden, er gebeurt niks, mooi gedaan?

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): De VVD-fractie is er erg voor dat men bij de WTO-onderhandelingen het dierenwelzijn betrekt. Als de EU-lidstaten er gezamenlijk niet toe in staat zijn om eventueel de grenzen te sluiten voor dieronvriendelijke producten, vraagt u van ons het onmogelijke. Wij zouden zoiets wel graag willen, maar willen is vers een en krijgen vers twee. Wij vinden dus dat het dierenwelzijn een van de zogenaamde non-trade concerns zou kunnen zijn. Dit onderwerp zou bij de onderhandelingen in WTO-verband een grote rol moeten spelen.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik vind dat u krokodillentranen plengt. U zegt dierenwelzijn heel belangrijk te vinden. Dan heb ik een zeer simpele vraag. Welke concrete maatregelen gaat u vandaag of deze week voorstellen om het dierenwelzijn te verbeteren? Of is het daarmee volgens u allemaal oké?

De tijdelijke **voorzitter**: Deze vraag is al gesteld.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik wil graag een antwoord. Dat lijkt mij toch een zeer redelijk verzoek.

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Mijn antwoord is heel nadrukkelijk vervat in het verhaal dat ik net heb gehouden. Als wij echt iets aan dierenwelzijn willen doen, zullen wij niet alleen op Nederlands niveau maatregelen moeten nemen. Wij zullen dan op grotere schaal moeten opereren. Dat is voor ons zo klaar als een klontje. Als wij niet op grotere schaal opereren, verplaatsen wij producties en ik heb al eerder hier gezegd dat dan geen kip er iets mee op schiet. Dat is mijn antwoord en dat is net zo duidelijk als het feit dat ik hier sta.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Voorzitter. Dat is erg flauw. Mevrouw Snijder is Tweede Kamerlid. Ze is vorige week weer geïnstalleerd en dan mag je verwacht dat dit Tweede Kamerlid van de VVD, dat zegt dierenwelzijn belangrijk te vinden, zijn eigen inzet bij het debat duidelijk maakt. Ergens moet je beginnen. Huilt mevrouw Snijder nu echt krokodillentranen of is zij bereid om iets te doen? Dit is namelijk een slecht verhaal. Daarom krijg ik nu graag een antwoord.

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): U kunt het een slap verhaal vinden, maar ik vind uw gedachten naïef. U loopt ver voorop op dierenwelzijnsaspecten en verwacht dat de consument bereid is om daarvoor te betalen. Hebt u het rekensommetje gemaakt? Wat zal een bijstandsmoeder, maar wat zullen ook wij extra moeten betalen als wij aan alle eisen voldoen, als wij de grenzen sluiten voor andere producten? Dierenwelzijn moet je op grotere schaal bekijken. Wij zijn tegen een Alleingang van Nederland.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Het is duidelijk: er gebeurt niks. Het zijn dus krokodillentranen.

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Wij willen alleen op Europees niveau verder gaan. Daar willen wij ons voor inzetten.

Innovatie speelt een heel grote rol in de agrarische keten. Die rol dient nog verder te worden versterkt. Meer samenwerking tussen de verschillende instellingen (verwerkende industrie, branchepartijen en agrarische sector) is daarbij belangrijk. De VVD is van mening dat het in Nederland best goed gaat. Niet voor niets neemt Nederland op het gebied van agribusiness een vooraanstaande positie in. Het is belangrijk dat de vaart in het innovatieproces blijft zitten. Het technologisch topinstituut groene genetica dient nu echt van start te gaan. Iedereen staat in de startblokken, maar ik hoor de vraag: overheid, waar blijft u? Mijn vraag aan de minister: gaat het nu echt van start?

Ik kom op een heel belangrijke sector, namelijk de glastuinbouw. Het is een sector die heel veel aan innovatie doet en die een duurzaamheidsslag wil maken om minder energie te verbruiken. In de discussie rond de financiële plannen hebben wij al geconstateerd dat er middelen voor de sector zijn. Wij vinden dat er nog meer inzet op kan worden gepleegd. Inmiddels weten wij dat de huidige fiscale faciliteit niet optimaal is. Het bedrag moet worden doorgeschoven naar de investeringssubsidie om het geslotenkassysteem, de energiezuinige kas, daadwerkelijk van de grond te tillen. Samen met de heer Atsma heb ik een amendement in voorbereiding.

De heer **Waalkens** (PvdA): Wilt u de fiscale gelden die binnen het ministerie van Financiën geoormerkt zijn, overhevelen naar LNV?

Snijder-Hazelhoff

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Het deel van de MIA voor de glastuinbouw willen wij overhevelen naar de LNV-begroting.

De heer **Waalkens** (PvdA): Wij praten nu niet over het ministerie van Financiën. Hoe wilt u dit regelen?

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Wij bekijken of het via een amendement mogelijk is.

De tijdelijke **voorzitter**: Wij hebben vóór de verkiezingen reeds gestemd over de begroting van Financiën. Dat ligt dus vast.

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): CDA en VVD hebben een wens en bekijken of het via een amendement te regelen is. Graag hoor ik van de minister wat hij vindt van extra middelen voor een innovatieslag voor het geslotenkassysteem.

Jonge boeren zijn zeer belangrijk voor het voortbestaan van de agrarische sector. Bedrijfsovernames zijn daarbij essentieel. Innovatie en kwaliteitsverbeteringen dienen voort te gaan tijdens en direct na een bedrijfsovername. Blijkt uit de gegevens dat er meer aanvragen dan middelen zijn, dan is het niet goed dat er dan maar geloot wordt of dat wie het eerst komt, het eerst maalt. Allen dienen gehonoreerd te worden. De VVD-fractie had het voornemen om met een amendement te komen om zo extra middelen vrij te maken voor de regeling. Dat is echter niet meer nodig, aangezien er inmiddels al twee amendementen liggen, ten eerste van de heer Van der Vlies en ten tweede van de heer Atsma en de heer Waalkens. Daarmee is ons amendement niet meer nodig.

Als overheid hebben wij gezegd dat herstructurering van verouderde glastuinbouwgebieden nodig is. Samen met provincies en gemeenten zouden wij daaraan als rijksoverheid uitvoering geven. De geluiden die wij hierover horen, zijn echter verre van bemoedigend; het komt niet van de grond. Is de minister bereid om op dit punt actie te ondernemen? De bedoeling was om dit tot een succes te maken, mede op basis van de Rood-voor-Roodregeling. De glastuinbouw is een belangrijke sector voor de Nederlandse economie. Ook over de Stidug-middelen bereiken ons berichten waarvan wij niet echt vrolijk worden. Nog zo'n 37 mln. ligt op de plank. Er worden nu zelfs juridische procedures in gang gezet om voor budget in aanmerking te komen. Soms moet men drie jaar wachten voor men uitsluitsel krijgt. De regeling werkt niet zoals wij zouden willen.

De landbouw vervult een belangrijke rol voor de natuur en het platteland. Vorig jaar heeft de VVD-fractie een lans gebroken voor het aanbieden van natuur als lespakket op scholen. Onze jeugd moet weten wat natuur is. In de begrotingsbrief geeft de minister aan dat het ministerie de band tussen jongeren en natuur wil versterken. Hij geeft daarvan een aantal voorbeelden, zoals speelbossen. Ons gaat het vooral om zijn laatste punt. Samen met VROM en OCW zal het ministerie het beleid voor natuur- en milieueducatie vernieuwen. Ik hoop dat dit succesvol wordt en dank de minister voor het oppakken van dit onderwerp. Dit thema is belangrijk voor de toekomstige generatie.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Mevrouw Snijder gebruikt terecht lovende woorden voor de natuur- en milieueducatie onder deze minister. In de begroting kon ik dat onderwerp echter niet terugvinden. Vorig jaar ging het om een relatief laag budget, ongeveer 2,5 mln., dat vele malen is overvraagd door organisaties die er gebruik van wilden maken. Draagvlak voor natuur is heel belangrijk. Wil mevrouw Snijder dit budget samen met mij ophogen?

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Mevrouw Van Velzen moet de aanbiedingsbrief van de minister even lezen. Op basis daarvan lijkt extra budget mij niet nodig.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Ik lees het niet terug in de begroting. Kan mevrouw Snijder mij vertellen wat er precies in staat?

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): De pagina's heb ik niet paraat. In de aanbiedingsbrief staat echter de inzet van deze minister.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Ik begrijp dat mevrouw Snijder het ook niet weet.

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Ik heb de begroting hier niet voor me liggen. Het gaat niet alleen om de bedragen maar ook om de inzet. Als ministeries beter gaan samenwerken, hoeven er niet meteen miljoenen extra bij. Ik neem aan dat ook mevrouw Van Velzen de aanbiedingsbrief van de minister heeft gelezen; daar staat het klip en klaar in.

Ik kom bij Natura 2000 en de nationale landschappen. De provincies gaan de komende tijd de grenzen vaststellen van de nationale landschappen en van de twee Natura 2000-gebieden. De instelling van deze gebieden mag niet belemmerend werken. De begrenzing wordt samen met belanghebbenden in de omgeving vastgesteld, zodat er voldoende maatschappelijk draagvlak is. De gebieden en de bijbehorende doelstellingen dienen haalbaar en betaalbaar te zijn, zoals ook de minister heeft gezegd. De minister heeft voorlopig 111 gebieden aangewezen. Een aantal daarvan heeft volgens hem niet heel specifieke waarde, zodat een beheerplan wellicht niet nodig is. Kan hij daarover nog iets meer zeggen?

De laatste jaren heeft een verschuiving plaatsgevonden: minder grondverwerving voor de ehs en meer agrarisch en particulier natuurbeheer. De laatste jaren is er een verschuiving geweest van minder verwerving van grond voor de ehs naar het meer gebruikmaken van de mogelijkheid voor agrarisch natuurbeheer en particulier natuurbeheer. De filosofie achter deze omslag is dat meer agrarisch natuurbeheer en particulier natuurbeheer ook bevorderlijk is voor de verbondenheid tussen samenleving en natuur. De VVD-fractie hecht aan deze omslag en zal daarvoor blijven gaan. Zij vindt het ook van belang dat er daadwerkelijk kwalitatief goede natuur wordt aangelegd. Naar mijn idee heb ik twee jaar geleden in een debat over deze kwestie opgemerkt dat de nadruk meer op de kwaliteit dient te liggen dan op die hectaren. Laten wij niet die hectaren najagen. Naar mijn oordeel dienen wij er vooral voor zorg te dragen dat wij de huidige kwaliteit koesteren.

Het is toegestaan dat de provincies herbegrenzen, mits dat ook goed is voor de uitvoering. Wij hebben geconstateerd dat dit in de praktijk niet altijd het geval is. Ook wat dat betreft zouden wij een extra slag kunnen slaan. Daarbij speelt de vraag een rol hoe het zit met die

saldobenadering. Wij hebben onder andere brieven uit Limburg ontvangen. Daaruit blijkt dat men zich daarover zorgen maakt. Betrokkenen zijn van mening dat het bij hen goed gaat. Limburg wil bijvoorbeeld meer maatwerk per gebied leveren. Is dat mogelijk? Zo ja, kan dat ook voor andere provincies goed uitwerken?

Uit het rapport van de Algemene Rekenkamer blijkt dat de grenzen nog steeds niet duidelijk zijn. Dat vinden wij schokkend. Vaak is niet duidelijk welke gebieden bij de ecologische hoofdstructuur horen, hoe die dienen te worden beschermd en op welke wijze provincies en gemeenten moeten sturen. Dat is een zorgelijke opmerking. Naar ons oordeel dient in die situatie verandering te komen. Als wij dat al niet duidelijk in beeld hebben, vraag ik mij af hoe wij snel tot uitvoering willen komen.

Uit het antwoord op de vraag over de natuurdoelenkaart maken wij op dat het tot 2010 kan duren voordat die definitief is. Wij zijn van mening dat dit sneller moet. Ondernemers dienen naar onze mening zo snel mogelijk duidelijkheid te krijgen over de vraag wat men met het naastgelegen gebied wil doen. Daarbij komt dat wij gebieden hebben aangewezen om een bepaald natuurdoel te bereiken. Het moet dan niet drie tot vier jaar duren voordat zeker is of zaken definitief worden.

Hoe staat het met de aanwijzing van de probleemgebieden waarvoor ook in Brussel middelen op de plank liggen? Er wordt gesuggereerd dat wij nog 50.000 ha extra kunnen aanwijzen. Dat zou perspectief bieden voor een aantal van onze gebieden.

Er is al gesproken over het beheer van weidevogels. Op dat punt is een amendement ingediend. Ook wij zijn van mening dat dit in ieder geval moet doorgaan. Wij zijn ons er echter wel van bewust dat het niet voldoende is om extra geld in te zetten. De noodklok luidt en er zal een samenstel van maatregelen nodig zijn. Voor ons is duidelijk dat boeren willen meewerken. De vraag is echter hoe de aanvliegroute moet zijn om ervoor te zorgen dat meer jonge vogels overleven.

Er is al gevraagd naar het SAN-pakket. Ik sluit mij wat dat betreft kortheidshalve aan bij de opmerkingen van de heer Atsma.

Onder andere tijdens begrotingsdebatten heb ik diverse malen een lans gebroken voor de schaapskuddes. Ik moet weer bij de minister aan de bel trekken, omdat er sprake is van zorgen. Die hebben geen betrekking op het financiële terrein, maar op de uitvoering. Hoe zit het met de uitvoering door de provincies? Wie vallen precies onder het ILG? Dient er bij de provincies te worden aangevraagd? Het regime is niet duidelijk. Ik verzoek de minister om dit probleem op te lossen. Schaapskuddes zijn voor ons namelijk relevant, ook voor het beheer van een aantal gebieden.

De Nederlandse agrarische ''business'' levert een belangrijke bijdrage aan onze welvaart. Onze agrarische keten is modern en toonaangevend. Dat willen wij graag zo houden. Nederlandse boeren en tuinders produceren voedsel, bloemen en planten. Agrarische ondernemers spelen ook een belangrijke rol bij het in stand houden van het landschap en de natuur. Zij zijn uiteindelijk immers de stoffeerders van ons landschap. Naar ons oordeel dient daarin geen verandering te komen. Zonder een krachtige agrarische sector raken wij onze vooraanstaande positie kwijt. Dat zou ook het landschap niet ten goede komen. Bovendien zou er niet zo goed kunnen worden beheerd. Dit zal de komende jaren de inzet van de VVD-fractie blijven. Zij hoopt dat ook het nieuwe kabinet deze beleidslijn zal volgen.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Mevrouw Snijder heeft totaal terecht een aantal kritische opmerkingen gemaakt over de ecologische hoofdstructuur naar aanleiding van het rapport van de Algemene Rekenkamer. Wij lopen op dit moment achter en wij zullen dus een inhaalslag moeten maken. Momenteel wordt gewerkt aan overeenkomsten met de provincies. Wij weten niet wat de kwalitatieve, kwantitatieve en financiële doelstellingen zullen zijn. Zullen wij niet aan de minister vragen om al die overeenkomsten, die nog deze maand worden getekend, aan ons voor te leggen? Wij moeten dan zo snel mogelijk, waarschijnlijk in januari, een goed inhoudelijk debat voeren en die overeenkomsten toetsen aan de rijksdoelen die wij hier zelf hebben opgesteld.

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Volgens mij hebben wij al min of meer afgesproken dat wij de vinger aan de pols houden bij het uitzetten van het ILG-budget. In die zin geloof ik niet dat er wat nieuws onder de zon is.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Bent u met mij eens dat wij die overeenkomsten de komende weken hier in de Kamer moeten bespreken? Ja of nee.

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Om nu alles nog een keer tot in den treure te bespreken ... Wij hebben ook provinciale bestuurders die mondig genoeg zijn om te kijken of zij de doelstellingen kunnen halen. Wij hebben hier met elkaar doelstellingen afgesproken. Daaraan willen wij ze houden. Ik ga ervan uit dat de minister die heeft doorgeleid. Op een bepaald moment heb je al dan niet vertrouwen in de minister.

De heer **Waalkens** (PvdA): Mevrouw Snijder sprak over de robuuste verbindingszones in de Flevopolder en de aanwijzing van de ecologische hoofdstructuur.

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Daarover heb ik nu niet gesproken.

De heer **Waalkens** (PvdA): U hebt het wel over de aanwijzing gehad.

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Nee.

De heer **Waalkens** (PvdA): Jazeker. Verlangt de VVD-fractie van dit kabinet dat het niet komt tot een aanwijzing van robuuste verbindingszones in de Flevopolder?

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): In dit debat heb ik het daarover absoluut niet gehad. Voor ons is van belang dat alles wordt aangewezen in nauwe samenspraak met de omgeving, dat er saldobenadering plaatsvindt en dat er wordt gekeken hoe om bedrijven heen kan worden gegaan. Die aanvliegroute moet ook in de Flevopolder worden gekozen.

De tijdelijke **voorzitter**: Het woord is aan de heer Graus, die zijn maidenspeech zal houden.

□

De heer **Graus** (PVV): Voorzitter. Het is mij een eer vandaag tijdens deze belangrijke begroting van LNV mijn maidenspeech te mogen houden. De fractie van de Partij voor de Vrijheid, namens wie ik hier spreek, heeft hart voor ondernemers in de landbouw, zoals boeren, en heeft ook hart voor dieren. De PVV is geen partij die bij voorbaat uitgaat van een tegenstelling van het belang van de boer en het belang van het dier. Die belangen gaan vaak samen, maar – toegegeven – niet altijd. Er moeten dan ook belangen worden afgewogen. Boeren zijn hardwerkende ondernemers die twee derde van ons grondoppervlak beheren en ons respect verdienen. Ook dieren hebben wat ons betreft een intrinsieke waarde en verdienen respect. Laverend tussen al deze belangen zal mijn fractie de komende jaren keuzes maken en standpunten innemen.

Als het gaat om ondernemers in Nederland, zeker ook die in de agrarische sector, is mijn fractie voorstander van een forse lastenverlaging. Ook zal de administratievelastendruk in de agrarische sector verder moeten dalen. Het is daarbij goed nieuws dat volgens de begroting de administratieve lasten reeds met 33% zijn gereduceerd. Mijn fractie wil ook een lans breken voor het versterken van ondernemerschap van de boeren. Het pleidooi van LTO Nederland en het NAJK om een deel van de zogenaamde Koopmansgelden te gebruiken om jonge boeren te helpen met bedrijfsovername spreekt ons zeer aan. Vandaar dat wij onze handtekening zetten onder het amendement op stuk nr. 28 van de heren Atsma en Waalkens.

Het LNV-beleidsprogramma gaat van vitaal samen naar vertrouwen en verbinden, een vertrouwen dat voor mens en voor van de mens afhankelijk dier vaak ver te zoeken is. Gelukkig wordt 2007 het jaar waarin de beleidsterreinen voedselkwaliteit en diergezondheid worden doorgelicht. Wij zijn hard op weg om de boer en zijn landbouwhuisdieren te ontlasten. De milieu-investeringsaftrek wordt gelukkig verbreed met dierenwelzijn, maar het is bar en boos gesteld met de bescherming en bovenal de controle op bescherming van welzijn van de gedomesticeerde dieren. Wij hebben wetten krachtens welke wilde dieren moeten worden beschermd, terwijl er geen adequate opvang of bescherming is. Ik ben laatst samen met mijn fractievoorzitter op werkbezoek geweest bij een hulpcentrum voor wilde dieren in Sittard. Dit centrum moest sluiten; wij waren er op de laatste dag. Men ving per jaar 5000 wilde dieren op, waaronder heel veel beschermde dieren. Omdat het Rijk niet betaalt, kan het centrum de dieren niet meer opvangen. Kan de minister ingaan op de inconsistentie dat aan de ene kant wel wettelijk wordt bepaald dat dieren beschermd dienen te worden, maar dat er aan de andere kant geen middelen beschikbaar zijn voor opvang? Dat is natuurlijk heel raar.

Europese en mondiale samenwerking staan in 2007 weer op de agenda, onder het motto ''people, planet and profit''. Helaas ontbreken de ''animals''. Het zou ons netjes staan, het voortouw te nemen op het gebied van het dierenwelzijn. Wij moeten het goede voorbeeld geven en de bekende, in dit geval diervriendelijke, olievlek zijn voor de rest van de wereld. Aan de drie elementen van duurzaam ondernemen moet er dus een worden toegevoegd, zodat het wordt: ''people, planet, animals and profit''. Mijn fractie stelt concreet voor om dierenwelzijn een hoofdvak te laten worden in het agrarisch onderwijs. Is de minister daartoe bereid?

Er zijn ook andere verbeterpunten. In de begroting van 2007 staat dat het verbeteren van dierenwelzijn een speerpunt blijft en dat zoveel mogelijk zaken in Europees verband worden aangepakt, zoals het overbodig maken van het pijnlijk castreren van biggen, het naleven van de transportverordening voor dieren et cetera. Laat ik helder zijn: ook mijn fractie is tegen het onverdoofd castreren van biggen. Hoe eerder dat kan worden verboden, des te beter.

De PVV-fractie wil hier nog aan toevoegen de wenselijkheid van één nationaal alarmnummer voor dieren en bijbehorende hulpdiensten, zoals de AID, een geprofessionaliseerde dierenambulance en dierenpolitie. Naar analogie van het noodnummer 112 voor mensen zou er een nummer 113 voor dieren kunnen komen. Staat de minister positief tegenover de introductie van zo'n dierenalarmnummer? De huidige hulpdiensten hebben te maken met versnippering en slechte bereikbaarheid.

Wij zijn verheugd dat er volgens de begroting extra voorlichting wordt gegeven en dat de handhaving wordt verstevigd en uitgebreid met betrekking tot het welzijn van gezelschapsdieren. Naast preventieve maatregelen mag ook forser worden ingezet op repressie van dierenmishandelaars. In ons land worden dierenmishandelaars nog net niet met een schouderklopje naar huis gestuurd, maar zij zijn vaak na een paar uur weer op vrij voeten. In Kerkrade is vorige week iemand die zich twee maal fors met dierenmishandeling te schande had gemaakt binnen een paar uur vrijgelaten, terwijl het om een recidivist ging. Ik vind dat een kwalijke zaak, en er moet een einde aan komen. Daarom moeten er minimumstraffen worden geïntroduceerd voor dierenmishandeling. Wat ons betreft horen dierenmishandelaars achter de tralies. Ook de huidige maximumgevangenisstraffen moeten verder worden verhoogd. Hoe staat de minister tegenover mijn voorstel om mensen die veroordeeld zijn wegens dierenmishandeling een levenslang verbod op het houden van dieren op te leggen?

De PVV-fractie is ook van mening dat er hogere prioriteit moet worden gegeven aan en meer capaciteit moet komen voor het opsporen, berechten en vervolgen van dierenmishandelaars. Daartoe zou in Nederland naar Amerikaans voorbeeld dierenpolitie, ''animal cops'', kunnen worden geïntroduceerd, als onderdeel van het KLPD. Wil de minister dit overwegen? Als hij daar positief tegenover staat, wil hij het dan bespreken met zijn collega's van Justitie en Binnenlandse Zaken?

Ik zou graag zien dat de rechten van het dier in de Grondwet werden vastgelegd. Mijn fractievoorzitter heeft enige jaren geleden een motie van collega Halsema van GroenLinks om dierenrechten in de Grondwet op te nemen, mede ondertekend. Het zal dan ook niemand verbazen dat mijn fractie positief staat tegenover het eergisteren ingediende initiatiefwetsvoorstel van GroenLinks om de Grondwet ter zake te wijzigen. Over de precieze techniek en uitwerking hebben wij nog de nodige vragen, maar het doel van dit initiatiefwetsvoorstel heeft onze sympathie.

Voorzitter. Ik beëindig mijn inbreng in eerste termijn als volgt: of je nu in de evolutieleer gelooft of in het scheppingsverhaal, de dieren waren er eerder dan de mensen. Dat moeten wij nooit vergeten.

Graus

De tijdelijke **voorzitter**: Mijnheer Graus, ik feliciteer u van harte met uw maidenspeech. Er sprak een zekere bezieling uit.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

□

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Voorzitter. Ik zou graag eerst een aantal woorden willen spreken over de heer Graus die net zijn maidenspeech heeft gehouden. Het is een traditie in de Tweede Kamer dat de volgende spreker daar een paar woorden aan wijdt. Ik moet u zeggen dat ik dat na de pittige teksten die u net uitsprak over diervriendelijkheid en dat daar meer aandacht aan besteed moet worden, ook graag doe. U zult ook begrijpen dat ik u eigenlijk graag de nieren had willen proeven in uw eerste termijn, maar u mocht niet geïnterrumpeerd worden. Daar hebt u dan weer mazzel mee. Als u zegt dat dieren een intrinsieke waarde hebben, houdt het mij natuurlijk wel bezig hoe u als fractie aankijkt tegen de bio-industrie. Wellicht zullen wij dat in de loop van deze week nog wel horen. Dat lijkt mij heel interessant, als je op een goede manier met dieren wilt omgaan.

U bent ook een soort dierenheld in Limburg, heb ik begrepen. U had een programma op de commerciële tv met de prachtige titel ''Beesten met Dion''. Dat belooft iets. Als u er nu aan bijdraagt, de diervriendelijke meerderheid in de Tweede Kamer nog groter te maken, dan wordt het wellicht binnenkort ook ''Feesten met Dion'' en uw fractie op dat punt. U zult begrijpen dat ik dat zou toejuichen. Ik wens u heel veel succes in de Tweede Kamer.

Voorzitter. Dan zou ik graag mijn bijdrage over de begroting LNV willen beginnen. Andere fracties hebben het ook al aangegeven: als het gaat om de diervriendelijkheid staat er het nodige te gebeuren in de komende periode. Ik heb hoge verwachtingen van een eventueel nieuw kabinet. Helaas moet de GroenLinks-fractie vaststellen dat wij de afgelopen jaren te maken hebben gehad met de meest dieronvriendelijke kabinetten aller tijden. Het was af en toe, vergeeft u mij de woorden, ook voor de GroenLinks-fractie trekken aan een dood paard. Wij kwamen maar niet verder, wij kregen alleen maar verslechteringen en dat gaf mij toch niet echt veel vreugde.

Het is dan ook fijn dat wij nu meer partijen en een betere verhouding in de Tweede Kamer hebben om aan die dieronvriendelijkheid wat te doen. Dat werd hoog tijd en wij zullen daar samen met anderen talloze initiatieven voor nemen. Het duurt nog een paar maanden tot de formatie. Minister Veerman heeft gezegd dat hij ermee ophoudt als minister. Ik zou zeggen: minister, niet achterovergeleund, u hebt nog een paar maanden te gaan en u hebt een diervriendelijke meerderheid in deze Kamer. Dat kan nog tot mooie dingen leiden. Laten wij de paar maanden die de formatie gaat duren, goed besteden.

Na de verkiezingsuitslag zag ik af en toe een keukentafel voor mij. Ik zag de dames Schreijer en Snijder, maar ook de heren Oplaat, Ormel en Koopmans ''shaken'' aan die keukentafel toen zij doorkregen dat er nu toch andere verhoudingen zouden komen in deze Kamer en dat er nu een aantal stappen gezet moet worden. Een eerste stap die wij gezet hebben – daar zijn wij begin oktober mee begonnen – is dat wij de dierenrechten graag in de Grondwet willen. Artikel 21 kan daar vrij eenvoudig op aangepast worden, zodat die naast de zorg voor het milieu ook het welzijn voor dieren meeneemt. 4000 mensen hebben dat manifest ondertekend en ik nodig ook andere partijen in de Tweede Kamer uit om met ons mee te doen. Ik heb net al een aanbod gekregen en wil graag ook met andere fracties in overleg. Zolang de Grondwet niet is gewijzigd, kunnen wij natuurlijk niet op ons gat gaan zitten, maar moeten wij ook handelen. Wij zullen een aantal dingen moeten regelen.

De heer **Van der Ham** (D66): Ik vind het een heel sympathiek wetsvoorstel. Dat heb ik destijds ook gezegd toen uw collega Halsema het zo'n anderhalve jaar geleden bij de botsing der grondrechten inbracht. Ik heb haar toen gevraagd wat zo'n Grondwetswijziging nu voor effect heeft. Ik legde daarbij ook een relatie met ritueel slachten. Zij zei toen dat dit er niets mee te maken heeft. De vraag is wat het opnemen van zo'n artikel dan exact voor werking heeft. Als het alleen maar symbolisch is, moeten wij er nog eens heel goed over nadenken. Wij moeten immers niet zomaar van alles in de Grondwet duwen. Wat is nu het effect van zo'n wijziging van de Grondwet?

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Allerlei wetten moeten dan worden getoetst op diervriendelijkheid. De fractie van GroenLinks is voor verdoofd ritueel slachten. Er moet worden bezien wat dit voor de diervriendelijkheid betekent. Wij zijn niet bezig met symbolische wetgeving en ook niet met een symbolische wijziging van de Grondwet. Wij willen dat er een serieus toetspunt komt. Ik zie aan uw geïnteresseerde blik dat u mij nog wel wat vragen stelt, overigens terecht, maar dat u eigenlijk heel graag mee wilt doen. Wees welkom.

De heer **Van der Ham** (D66): Ik ga uw wetsvoorstel lezen en ik ga bezien wat er allemaal in staat.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik wil mijn betoog vervolgen met een gedicht, als een soort hulpsinterklaas. Het is immers 5 december. De sfeer is vaak wat chagrijnig in LNV-debatten, wat overigens niet aan de heer Van der Ham ligt. Dat is misschien nu wat omgeslagen. Om de goede sfeer erin te houden, lees ik een sinterklaasgedicht voor aan de minister. Hij krijgt er ook nog wat cadeaus bij, want Sinterklaas komt natuurlijk niet met lege handen.

Vol verwachting klopt ons hart
Wie vandaag de koek krijgt en wie de gard
Het stof van de verkiezingen is neergedaald
De vraag is nu hoe zich dat politiek vertaalt
Er is een diervriendelijke meerderheid in de Kamer en het land
Dus minister, neem nu een aantal zaken voortvarend bij de hand
Hoe wij het ook wenden of keren
De meerderheid is tegen biggen onverdoofd of liever helemaal niet castreren
Welzijnseisen voor het houden van eenden, kippen en kalkoenen
Dat is toch een maatregel om te zoenen
De duur en de lengte van diertransporten
Gaan wij beter regelen en drastisch verkorten
Betere regulering van proeven op en met dieren

De heer Veerman, minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

© M. Sablerolle – Gouda

Daar laten wij de teugels niet langer op vieren
Een verbod op de overbodige nertsenfokkerij
Dat maakt mensen heel erg blij.
En er is nog wat meer dat wij wensen
Zoals een houdverbod voor dierenmishandelende mensen
Handel in exoten en eisen voor het houden van kooikippen
Dat laten wij ons nu niet meer ontglippen
Betere welzijnseisen voor vleeskuikens, ook een goed idee
Dus dat nemen wij ook meteen even mee
Diervriendelijke dodingsmethoden voor gehouden dieren
Dat gaan wij regelen zonder verder te klieren
Vaccineren ter voorkoming van het grootschalig ruimen
Alweer zo'n prima idee dat valt te pruimen
Dus verder geen gemier
Het is de hoogste tijd voor een deltaplan welzijn voor het dier
Voor minister Veerman geeft dit nieuw elan
Daarom een cadeautje ter inspiratie voor het goede doel
Minister, ik verzoek u: geef het dierenwelzijn eindelijk weer smoel
De Sint gaat naar Spanje heel tevreden
Als wij vandaag afspreken dat dieren genoeg hebben geleden.

Ik zou u graag een paar cadeautjes willen aanbieden, minister. Het zijn allemaal dieren. Ik geef u er ook een knuffelvarken bij zodat u nog eens kunt voelen hoe zacht dat is. Biggen willen ook graag diervriendelijk behandeld worden. Er moet natuurlijk zo snel mogelijk een eind worden gemaakt aan het onverdoofd castreren.

Dit gedicht is geïnspireerd door Sinterklaas, maar ik wil een serieuze vraag stellen. Wij willen dat er op korte termijn een deltaplan voor dieren wordt opgesteld. Ik heb alle elementen genoemd. De tekst van het gedicht zit ook nog bij de cadeautjes. Ik vraag niet om nieuwe nota's of notities, maar om concreet beleid. Ik wil graag dat u daar in uw eerste termijn op ingaat. Ik overweeg op dit punt een motie.

De heer **Van der Ham** (D66): Volgens mij zijn wij het heel erg eens. Dank ook voor uw prachtige gedicht. Wij hebben daar erg van genoten. Ik heb een opmerking over het voorstel om te komen tot een deltaplan voor dierenwelzijn. In 2002 is door de toenmalige Paarse regering een Nota dierenwelzijn geschreven. Die is uiteindelijk niet uitgevoerd doordat Balkenende I aantrad. De nota is teruggetrokken. Wat vindt u van het voorstel – ik overweeg een motie op dit punt – om daar wat data in te vervangen en deze nota vervolgens uit te voeren? Dan hebben wij helemaal niets nieuws nodig. Als wij die notitie actualiseren, kan zij gelijk worden uitgevoerd. Steunt u mij daarin?

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Dat vind ik een serieuze overweging waard. Ik zal het nog even nauwkeurig bestuderen. In uw motie is echter niet alles verwoord, maar misschien vindt u van wel. Misschien kunnen wij de moties met elkaar vergelijken en dan een deal sluiten. Het gaat immers om de zaak en dat weet u natuurlijk net zo goed als ik.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Ik weet niet aan welke nota er gerefereerd wordt, maar als het de nota Houden van dieren is, waarop ik aan de minister al een reactie heb gevraagd, kan die per direct ingevoerd worden. Er hoeven inderdaad alleen een paar getalletjes veranderd te worden. Daar bovenop kan er een deltaplan komen. De nota Houden van dieren was overigens nog echt niet voldoende om alle misstanden recht te zetten.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Dat was ook precies mijn punt.

De heer **Atsma** (CDA): Ik had veel verwacht, maar niet dat Brinkhorst per kerende post zou terugkomen.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): U moet ook niets uitsluiten.

De heer **Atsma** (CDA): Ik had echt niet verwacht dat hij zo snel terug zou zijn. Is er ook gekeken naar de financiële consequenties van de nota waaraan collega Van der Ham refereert? Is daarover ook nagedacht? Het is makkelijk om wat voor de Bühne te roepen. Volgens mij zijn er namelijk legio financiële consequenties.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): U weet net zo goed als ik dat wij de afgelopen tijd alleen maar te maken hebben gehad met papieren tijgers of verslechtering van het beleid bij dierenwelzijn. Daar was de fractie van GroenLinks niet blij mee en daar is zij niet blij mee. Zij wil daar dus wat aan gaan doen. U weet ook dat wij in onze tegenbegroting heel veel geld uittrekken voor de omschakeling naar een andere en veel diervriendelijker manier van produceren. Wij willen dat geld ook gebruiken om de bio-industrie aan te pakken. U vraagt dus naar de bekende weg. Dat het CDA daar geen cent voor uittrekt, is uw probleem. Misschien kunt u hierover met Maxime en de MP onderhandelen. Daar wens ik u sterkte bij.

Voorzitter. Ik wil nog iets zeggen over de jacht in natuurgebieden. Een aantal van mijn collega's heeft daar al iets over gezegd. De fractie van GroenLinks is er een voorstander van dat het desbetreffende conceptbesluit wordt ingetrokken. Het gaat om jagen op wild, opdat de kerstdis gevuld is. De jacht in de natuurgebieden is ook nergens voor nodig. Vandaar dat ik voorstel om dat conceptbesluit in te trekken. Als de minister daar niet in

wil meegaan, overweeg ik om daarover in tweede termijn een motie in te dienen. Wij moeten die jacht, die compleet plezierjacht is, niet toestaan. Wij zijn mordicus tegen plezierjacht.

Op stuk nr. 17 heb ik een amendement ingediend over dodingsmethoden van gehouden dieren en het zogeheten seksen van kippeneieren, zodat de haantjes eruit gehaald kunnen worden, zodat die eieren niet doorgedraaid hoeven te worden. Ik wil mijn collega's graag expliciet op dit uitstekende amendement wijzen. Ik hoop dat wij hiervoor voldoende steun krijgen.

Mijn oud-collega Marijke Vos heeft eerder aandacht gevraagd voor het couperen van staarten bij schapen. In 2001 heeft de minister gezegd dat dit verboden wordt en dat het verbod per september 2006 ingaat. Nu zegt de minister evenwel dat dit nader onderzocht wordt en dat er wel degelijk alternatieven zijn, zoals goed management. Het couperen van staarten blijft dus het hele jaar 2007 nog mogelijk. Waarom duurt het zo lang? Kan het allemaal dus niet wat vlotter?

Een heel ander onderwerp dat niet minder belangrijk is, gaat over de wandelpaden. Daarover heeft de fractie van GroenLinks op stuk nr. 31 een amendement ingediend. Hierin trekken wij 3 mln. extra uit voor acute knelpunten in de wandelmogelijkheden. De hele Kamer was daarover enorm enthousiast, inclusief mevrouw Snijder, zo herinner ik mij. Wij moeten nu dan ook doorpakken en daarvoor extra middelen beschikbaar stellen. Ik doe derhalve met name een beroep op mevrouw Snijder om dit sympathieke amendement te steunen.

Ik heb nog een vraag over de natuur- en de nationale landschappen. Ik meen dat de heer Waalkens ook heeft geïnformeerd naar de uitvoeringsplannen van de provincies. Is daarvoor wel voldoende geld beschikbaar? Ik wil graag dat de minister hierop ingaat. Wij overwegen om op dit punt een motie in te dienen, omdat wij ons ernstige zorgen maken over het vlotte verloop van dit alles. Ik vraag de minister om een reactie op het Deltaplan voor het landschap van de Stichting Nederlands Cultuurlandschap. Het lijkt ons goed dat hij daarop uitgebreid ingaat, omdat wij dit een heel goed plan vinden om het landschap op een veel beter en natuurlijker manier te herindelen.

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Is mevrouw Van Gent ervan op de hoogte dat een aantal terreinbeheerders, te weten Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer, via een ontheffing vraagt om in natuurgebieden te mogen jagen?

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ja, maar dat gaat dan via de faunabeheerplannen. Wanneer er schade is door wild, kan er in bepaalde gevallen een ontheffing worden verkregen. Nu kan het allemaal maar en is het gewoon plezierjacht. De beheerder kan dan wel zeggen dat het niet gebeurt in zijn gebied, maar dan loopt hij weer het risico van schadeclaims van de buren. Dit is dus helemaal geen goed plan. Mevrouw Snijder heeft ermee ingestemd, maar het is toch beter om ten halve te keren dan ten hele te dwalen? Laten wij dus het conceptbesluit intrekken en iets anders eten met de Kerst.

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Hebben de terreinbeheerders mevrouw Van Gent niet laten weten dat zij hiervan wel heel veel administratieve rompslomp hebben en dat zij veel liever zouden zien dat het anders zou gaan?

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik ben ook tegen een formulierenmaffia, maar ik heb liever dat er een extra formuliertje moet worden ingevuld dan dat beesten in natuurgebieden zomaar worden afgeknald terwijl dat nergens voor nodig is.

De tijdelijke **voorzitter**: Het woord is aan de heer Cramer, die zijn maidenspeech zal houden.

□

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Voorzitter. ''En zie, het was zeer goed. Zo bezag God zijn schepping.'' Wij hoeven maar om ons heen te kijken om te zien dat er sindsdien het nodige mis is gegaan. Wij mensen gebruiken de aarde niet alleen, maar verbruiken haar ook steeds meer. Voor de ChristenUnie vormt rentmeesterschap het uitgangspunt bij het omgaan met de schepping. Daarbij speelt de ChristenUnie de ecologie niet tegen de economie uit, maar beziet die aspecten in samenhang. De ChristenUnie is immers een partij met oog voor en visie op de gehele werkelijkheid. Mijn fractie zal dus ook deze begrotingsbehandeling weer, ook al staat hier een nieuwe woordvoerder in een vernieuwde Kamer, proberen op een evenwichtige manier alle belangen te wegen om zo tot verantwoorde besluitvorming te komen.

Daarbij is de ChristenUnie dus een partij voor de dieren, maar ook voor mensen, voor planten, voor bomen, voor arbeid, voor vrijheid en ga zo maar door. Dus zal de ChristenUnie niet op voorhand tot welk kamp dan ook te rekenen zijn.

Een cruciale vraag die tijdens dit debat blijkbaar centraal staat, is hoe wij omgaan met dieren. Het belangrijkste uitgangspunt voor ons is de erkenning dat dieren medeschepselen zijn. Dieren hebben een waarde in zichzelf. Die waarde mag niet worden aangetast. Dit houdt niet in dat mensen geen dieren mogen houden of doden. Het punt is dat dieren in hun waarde moeten worden gelaten en niet mogen worden gereduceerd tot louter productiemiddelen. Kippen, varkens, nertsen en koeien zijn meer dan machines die onder optimale omstandigheden moeten functioneren. Dieren moeten een bepaalde mate van natuurlijk gedrag kunnen vertonen. Varkens hebben niet voor niets een snuit om mee te wroeten en kuddedieren als koeien kun je niet eenzaam laten verkommeren.

Dergelijke noties hebben verregaande consequenties voor de intensieve veehouderij, zoals wij die nu kennen. Oplossingen voor de hedendaagse dierenwelzijnsproblematiek en de kosten daarvan moeten wat mijn fractie betreft niet eenzijdig worden neergelegd bij agrariërs. Voor de ontwikkeling in de landbouw is namelijk niet alleen de agrarische sector verantwoordelijk maar ook de overheid en de samenleving als geheel. Verder zijn maatschappelijke veranderingen niet zonder gevolgen gebleven. Wat vroeger bijvoorbeeld woeste gronden heetten, is tegenwoordig natuurschoon, en dat is ook goed. Zo is er tegenwoordig gelukkig ook meer oog voor de intrinsieke waarde van het dier, althans bij de burger. In zijn hoedanigheid als consument valt hij immers nog altijd voor de verleiding van de kiloknaller. De afgelopen jaren heeft op initiatief van de minister een

maatschappelijk debat over de intensieve veehouderij plaatsgevonden. De uitkomst ervan was dat deze, ook in Nederland, toekomst heeft maar wel anders moet: milieuvriendelijker en diervriendelijker.

Een actueel en ongemakkelijk onderwerp in dit kader is het castreren van biggen. Iedereen in Nederland, van veehouder tot Kamerlid, wil daar vanaf. Het einddoel is dus duidelijk. Alternatieven voor castratie zullen mogelijk in 2009 beschikbaar zijn. Een veelbepleite tussenstap totdat een alternatief voor castratie, zoals detectie aan de slachtlijn, beschikbaar is, is het castreren onder plaatselijke verdoving. Daarbij is een belangrijke vraag tot op heden onbeantwoord, terwijl deze voor een behoorlijke besluitvorming wel essentieel is. Het gaat om de vraag of deze tussenstap inderdaad een verbetering van het dierenwelzijn betekent. Wat is dierwelzijnsvriendelijker, verdoofd of onverdoofd castreren? Ik heb gezocht naar het antwoord op deze vraag, maar ik heb geen eenduidig antwoord kunnen vinden, ook niet bij de diverse partijen in de verschillende kampen. Kan de minister mij het onderzoek doen toekomen dat op deze vraag wel een eenduidig antwoord geeft? Wil hij er anders zo spoedig mogelijk opdracht toe verstrekken? Ik verneem hierop graag de reactie van de minister. Als wij tot een dergelijke tussenstap zouden besluiten, dient dat te gebeuren op basis van deugdelijke argumenten, niet op basis van emotie. Ik verzoek de minister om in Europees verband gas te geven om deze pijnlijke ingreep naar de geschiedenisboekjes te verwijzen. Slachterijen en verwerkers, bijvoorbeeld in Duitsland, maar ook elders, dienen de urgentie van de problematiek dringend te gaan inzien.

Voorzitter. Het is een open deur dat jonge boeren bepalend zijn voor de toekomst van de landbouw. Ik kijk ook naar het feit dat zoveel partijen daarvoor in dit debat al een lans hebben gebroken. Het is daarom terecht dat er een steunmaatregel bestaat die jonge boeren een steuntje in de rug biedt in de eerste zware jaren na de bedrijfsovername. Deze regeling is succesvol. Zelfs zo succesvol, dat er te weinig budget voor beschikbaar is. Volgend jaar dreigt een tekort van ruim 3 mln. Daarom vraagt mijn fractie aan de minister om het budget te verruimen. Graag verneem ik daarop de reactie van de minister.

Vorig jaar heeft mijn fractie bij monde van collega Slob aan de minister gevraagd om meer gebruik te maken van de probleemgebiedenvergoeding. Naar onze mening zou zowel het bedrag per hectare omhoog kunnen als de omvang van de aangewezen gebieden groter mogen worden. Binnen de begroting zit het er waarschijnlijk niet in om het bedrag op te hogen van € 94 tot € 150 per hectare. Ik wil de minister wel vragen om naast het veenweidegebied, het Limburgs Heuvelland en Midden-Delfland ook de Noordelijke Wouden en Texel in aanmerking wil laten komen voor de probleemgebiedenvergoeding. Ook daarop verneem ik graag de reactie van de minister.

Voorzitter. Terecht schrijft de minister in zijn begroting dat het nieuwe mestbeleid veel van ondernemers vraagt. Voor 2007 is een tussenbalans van het nieuwe mestbeleid aangekondigd. Met het oog op deze tussenbalans breng ik graag het volgende onder de aandacht van de minister. Hij heeft meermaals betoogd dat de mestdistributie essentieel is voor het welslagen van het nieuwe mestbeleid. Over de verschillende sporen hebben de Kamer en de minister al vaak gesproken. Uit de sector bereiken ons berichten dat de mestboekhouding een enorme spreiding laat zien in de uitkomsten. Kan de minister dit bevestigen? Heeft hij er een verklaring voor? Welke consequenties hebben de spreiding in de uitkomsten voor de sanctionering? Kan de minister duidelijkheid bieden wanneer een boer wordt beboet en wanneer niet? Vanaf welke marge zal de minister onverkort handhaven?

De minister kent de inzet van mijn fractie voor de visserij. Over dit punt kan ik dus kort zijn. Het is weer het oude liedje in de kottervisserij. Voor 2007 dreigen weer lagere quota en minder zeedagen. Dat laatste is zo langzamerhand het grootste probleem voor de Noordzeevisserij. Zo goed als de minister erin is geslaagd om het vertrouwen van de boeren in de overheid te herstellen, zo slecht is het gesteld met het vertrouwen van de vissers in de overheid. Vorig jaar heeft collega Slob een amendement ingediend om dit jaar 10 mln. te investeren in de verduurzaming van de visserij. De minister heeft de Kamer toen verzekerd dat hij zeer zeker met extra investeringen zou komen in de verduurzaming van deze sector. Hij heeft woord gehouden. Hij heeft 7 mln. op jaarbasis toegevoegd aan de begroting. Dat geld is beschikbaar voor de broodnodige verduurzaming, zowel wat betreft vangstmethoden als een schonere motor. Het is weliswaar 3 mln. minder dan de wens van de ChristenUnie, maar op dit moment lijkt het mij een goede basis waarop de visserijsector aan de slag kan. Wel vraag ik de minister, extra middelen beschikbaar te stellen als die in de praktijk nodig blijken te zijn.

De betrokkenheid van Nederlanders bij de natuur en het milieu groeit gelukkig nog steeds. De natuur- en milieuorganisaties hebben gezamenlijk ruim 4 miljoen leden. Het aantal leden dat actief betrokken raakt bij natuurbescherming, groeit gestaag. Toch is er tegelijkertijd, zeker bij jongeren, sprake van vervreemding van natuur. Dit vindt de fractie van de ChristenUnie zeer zorgwekkend. Helaas worden initiatieven van het middenveld om te werken aan een versterking van het maatschappelijk draagvlak voor een verdergaand natuur- en milieubeleid gefrustreerd door een onvoldoende voorwaardenscheppend beleid van de overheid. Het ministerie van LNV kent voor dit doel de Regeling draagvlak natuur. Voor deze regeling was dit jaar 2,8 mln. beschikbaar, maar dit bedrag is zes maal overtekend. Veel belangrijke initiatieven en activiteiten vonden daardoor geen doorgang. Er is in 2007 een budget van ongeveer 10 mln. nodig om dit enthousiasme in het maatschappelijk middenveld voor deze belangrijke activiteiten te steunen. Deze investering zou de minister alvast kunnen doen, vooruitlopend op het voorwaardenscheppend beleid dat voort zal vloeien uit de nog steeds niet ontvangen Nota natuur- en milieueducatie. Wanneer komt deze nota naar de Kamer? Ik vraag de minister om een reactie op mijn suggestie en mijn vraag.

De uitvoering van de ecologische hoofdstructuur ligt volgens de minister op koers. Daarover denkt de Algemene Rekenkamer ietwat anders. Ook uit de Natuurbalans 2006 blijkt dat er veel problemen zijn in de uitvoering van de ehs, maar ook met groen in en om de stad en met de nationale landschappen. Het kernprobleem is volgens het Milieu- en Natuurplanbureau de aansturing. Daarnaast zijn er problemen met de kwaliteit van de natuur en ligt het tempo van realisatie te laag. Kan de minister dit verschil in taxatie van hem en de genoemde instanties verklaren?

Cramer

De heer Slob heeft schriftelijke vragen gesteld over de bomenkap in Nunspeet door Staatsbosbeheer. In dit kader heeft de fractie van de ChristenUnie de Boswet uit 1961 nog eens bestudeerd. Onze conclusie is dat deze wet verouderd is. Is de minister bereid deze wet te wijzigen, zodat die weer bij de tijd is en wordt afgestemd op de wensen van decentrale overheden, de maatschappij en EU-regelgeving?

Het heeft er alle schijn van dat deze begrotingsbehandeling, hoewel het mijn eerste is, de laatste van de minister zal zijn. Sommige fracties hebben zeer kritische woorden over zijn beleid geuit. Ik heb er behoefte aan om namens de fractie van de ChristenUnie een woord van dank te richten aan de minister. Minister Veerman heeft namelijk in de sector op onnavolgbare wijze werk gemaakt van herstel van vertrouwen in de overheid. Met visie, kennis van zaken, realiteitszin en betrokkenheid heeft hij de vertrouwensbreuk geheeld, die was ontstaan tussen de boeren en de overheid. Hoe zijn toekomst er ook uit ziet, ik wens hem van harte Gods zegen toe bij het werk dat nog wacht.

De tijdelijke **voorzitter**: Mijnheer Cramer, ik feliciteer u van harte met uw maidenspeech. Mijns inziens kwam uit uw inbreng uw inspiratie en overtuiging nadrukkelijk naar voren. Ik wens u toe dat u daaraan bij uw verdere Kamerwerk veel daadkracht zult ontlenen.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

□

De heer **Van der Ham** (D66): Mijnheer de voorzitter. Ik wil beginnen met de heer Cramer van harte te feliciteren met zijn maidenspeech. Ongetwijfeld zullen wij hem in heel veel debatten tegenkomen. Ik hoop dat het hem goed gaat in de Kamer. Met hem feliciteer ik ook zijn fractie dat zij zo groot is geworden. Met zes zetels kun je heel veel doen; met drie ook trouwens. Hopelijk zullen wij op een gegeven moment hetzelfde aantal zetels hebben en uw soort Kamerleden kunnen ontvangen. Heel veel sterkte en heel veel succes de komende vier jaar!

Dit is de laatste begroting van minister Veerman. Aan echte conclusies en warme woorden zal ik mij vooral in mijn tweede termijn wijden. Nu ben ik vooral erg kritisch. Op een aantal punten zijn wij dat de afgelopen jaren geweest bij deze minister. Heel veel dingen heeft hij goed gedaan, maar op het punt van de landbouw en de intensieve veehouderij hebben wij elkaar niet kunnen vinden. In plaats van nieuwe mogelijkheden te exploreren, verkoos de minister vaak gelijk een mol zich onder het oppervlak van het level playing field te verbergen en niet vooruit te lopen op de rest van Europa maar te wachten op de rest. Ik ben erg blij, zoals anderen ook al hebben uitgesproken, dat zich nu een andere meerderheid lijkt af te tekenen.

Vooral op het punt van het dierenwelzijn smacht ik naar een constructieve meerderheid die de uitdaging rond de intensieve veehouderij ter hand neemt en concrete en werkbare oplossingen oplevert. Ik verwacht dat de komende jaren ook een ethisch reveil – een beetje Van Agt-achtig – op dit gebied zal plaatsvinden. Van Agt was een partijgenoot van deze minister en wellicht kan hij zich erbij aansluiten. Het uitgangspunt bij dieren moet zijn dat dieren niet alleen maar hoeven te leven om te sterven, maar dat zij ook tot die tijd een aangenaam leven kunnen hebben. Daar moeten wij alles aan doen. Ik zei het al in het interruptiedebatje met mevrouw Van Gent: heel veel nieuws hoeven wij daarvoor niet op te schrijven. Er liggen allerlei prachtige nota's. Het is gewoon een kwestie van data vervangen en misschien op een aantal punten aanscherpen. Ik vraag de minister om de nota Dierenwelzijn van zijn voorganger eens op te plussen, in te dienen en zo snel mogelijk te concretiseren. Natuurlijk zal er heel veel discussie in de Kamer over zijn, want heel veel partijen zijn het er niet mee eens.

Laat ik eens tot wij dat prachtige notaatje hebben, kijken wat er wel te doen is met de partijen die er eigenlijk niets voor voelen, die zeggen dat wij het vooral aan de markt moeten overlaten. Ik zei al in een interruptiedebatje met de vertegenwoordiger van de VVD, dat bijvoorbeeld etiketteren op dierenwelzijn een methode is waarmee je consumenten de mogelijkheid geeft om een goede keuze te maken in de supermarkt. Dat kan, dat is marktwerking. Daarvoor wil ik straks niet alleen steun krijgen van de rood-linkse partijen, de ChristenUnie en de Partij voor de Dieren, maar ook van de VVD en het CDA en hopelijk ook van de Partij voor de Vrijheid. Dat kan gewoon. Het initiatiefwetsvoorstel wordt deze week ingediend. Ik hoop dat wij dat zo snel mogelijk kunnen behandelen en dat wij er zo snel mogelijk mee aan de slag kunnen gaan.

Een voorstel dat D66 nu al wil doen, is om een experiment te houden waarbij op een beperkte plaats en tijd mensen worden voorgelicht over de bio-industrie om te onderzoeken wat de effecten ervan zijn op hun koopgedrag. Er liggen verschillende plannen om een buurtonderzoek te houden, waarbij na gerichte intensieve voorlichting over dierenwelzijn wordt gekeken in hoeverre het koopgedrag van consumenten wordt beïnvloed. De Stichting Varkens in Nood heeft eerder een voorstel voor een dergelijk onderzoek gedaan en het is ook opgepakt door de Animal Sciences Group van de universiteit van Wageningen. Ik hoor graag de reactie van de minister op het starten van zo'n experiment. Ik heb ook voor dit experiment een amendement ingediend.

Over het onverdoofd castreren van varkens hebben veel woordvoerders al gesproken. Wij moeten daarmee natuurlijk zo snel mogelijk ophouden; het liefst in Europees verband, maar als dat niet lukt zo snel mogelijk in Nederland. Ik twijfel heel erg – en daar sluit ik mij aan bij de vragen van de heer Cramer – wat wij in de tussentijd moeten doen. Wat is nu een goede transitiemaatregel? Ik heb zelf hier een aantal keren gepleit voor verdoofd castreren, maar hoe meer mensen je daarover spreekt, hoe meer twijfels je erover krijgt. Is het wel zo nuttig? Levert het niet veel meer stress op? Ik hoor heel graag van de minister wat zijn inschatting is. Mocht het wel een bijdrage kunnen leveren aan dierenwelzijn, is het dan mogelijk om een financiële bijdrage van het Rijk te geven aan de boeren die ermee aan de slag willen gaan? Ik overweeg om op dat punt een motie of misschien wel een amendement in te dienen. Ik wil dat echter wel doen op grond van de feiten en van inschattingen van deskundigen of het daadwerkelijk een bijdrage levert aan het welzijn van dieren als wij dat in die tussenfase doen.

Wat opvalt in de antwoorden van de minister op vragen naar aanleiding van de misstanden in de slachterijen, is dat het toezicht met name door de VWA wordt uitgeoefend. D66 vraagt zich af of het dieren-

welzijn daardoor niet onderbelicht blijft. Is het niet beter om de Algemene Inspectiedienst meer de laten controleren op het aspect dierenwelzijn in slachterijen? Wij zouden graag zien dat de AID en de VWA worden versterkt door het aanstellen van meer controleurs en door meer aandacht voor het dierenwelzijn in de opleiding en bij de bijscholing van controleurs alsmede door het aanstellen van speciale dierenwelzijnshandhavingsdeskundigen in alle regio's van de AID, de VWA en het OM. Verder denk ik aan het instellen van cameratoezicht op veemarkten en op andere veeverzamelplaatsen. Graag krijg ik op dit punt een reactie.

Realisatie van de ehs is voor D66 erg belangrijk. Bij de behandeling van de Voorjaarsnota heeft mijn fractie een opmerking gemaakt over de vertraging en over het tekort aan budget voor de realisatie van de ehs. De Algemene Rekenkamer wijst onder andere het particuliere en het agrarische natuurbeheer aan als de knelpunten die ervoor zorgen dat de uitvoering van het ehs-beleid wordt bemoeilijkt. Voor het particuliere natuurbeheer blijkt minder belangstelling dan verwacht en met het agrarisch beheer kunnen volgens de Algemene Rekenkamer niet alle natuurdoelen worden gerealiseerd. Ook de continuïteit van het natuurbeheer is niet voldoende gewaarborgd. Ten slotte wijst de Algemene Rekenkamer erop dat bij het particulier en agrarisch natuurbeheer versnippering optreedt. Ik krijg van de minister graag een reactie op deze kritiek. Wordt het niet tijd voor een beleidswijziging, omdat wij de ehs-doelen wellicht niet bereiken?

Verder vraag ik de minister om een reactie op de initiatieven inzake natuurlijke klimaatbuffers en het groenblauwe netwerk van verschillende natuurorganisaties. Is de minister bekend met deze notities? Wat vindt hij ervan en op welke manier zal LNV hiermee aan de slag gaan?

De heer **Atsma** (CDA): U praatte gemakkelijk over de ehs-analyse van de Algemene Rekenkamer. Ik begrijp dat wel. U stelde de minister een vraag, maar ik wil u ook een vraag stellen. Intertijd is afgesproken dat de ehs alleen wordt gerealiseerd op basis van vrijwilligheid. Volgens de Algemene Rekenkamer zou men kunnen denken aan onteigening. De afspraken die indertijd tussen de provincies en het Rijk werden gemaakt, hielden in dat de ehs werkende weg gerealiseerd zou worden. Wat is uw opvatting daarover?

De heer **Van der Ham** (D66): Je kunt niet zomaar oude afspraken openbreken. Daarover zijn wij het snel eens. Echter, als in de periode 2007-2013 de doelen niet worden gehaald, moet je tot nieuwe financiële afspraken met de provincies kunnen komen. Ik ben dus niet voor de hakbijlbenadering. Ik zeg niet dat alles in één klap anders moet. Echter, als het huidige beleid niet voldoende blijkt te werken, moet je het kunnen bijbuigen. Natuurlijk moet je dat in overleg met de provincies en met andere partijen doen, maar ik vind dat wij moeten proberen het beleid in de gewenste richting aan te passen.

Vorig jaar is met de motie-Dittrich 15 mln. vrijgemaakt om het Groene Hart versneld in te richten als nationaal landschap en om tevens in te zetten op het aanleggen van nieuw groen in de directe omgeving van steden. Met de Kameruitspraak werd gevraagd dit bedrag jaarlijks vrij te maken. In de Voorjaarsnota staat dat dit is gebeurd voor de jaren 2006 en 2007, maar daarna houdt het blijkbaar op. Ik vraag de minister op welke manier wordt voldaan aan het element van de motie waarmee wordt gevraagd om een structurele inzet van middelen na 2007. Hierop krijg ik graag een reactie. Als die niet komt, overweeg ik een motie in te dienen.

Is het mogelijk het investeringsbudget Stedelijke vernieuwing dan wel het Besluit locatiegebonden subsidies ook op lange termijn beschikbaar te hebben voor de uitvoering van binnenstedelijke woningbouwprogramma's ten gunste van het openhouden van het Groene Hart? Graag krijg ik hierop een reactie van de minister.

Wat niet vaak bij de behandeling van de begroting van LNV aan de orde komt, is de link met drugs. Op welke manier is het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, eventueel in samenwerking met de minister voor Ontwikkelingssamenwerking, betrokken bij de poging om de papaverteelteconomie in Afghanistan om te vormen tot een economie die is gebaseerd op andere landbouwproducten? Dit voorjaar is de motie-Weekers aangenomen en die vraagt mogelijkheden te scheppen voor experimenten analoog aan het manifest van Maastricht, opgesteld door onder andere de fracties van de Partij van de Arbeid, de VVD en D66 en door de Maastrichtse burgemeester Gert Leers. Een van elementen was het voorbereiden van een gereguleerde keten voor de productie van softdrugs, zodat die uit de illegaliteit kan worden gehaald. Daarbij is ook het in bedwang krijgen van het THC-gehalte een doelstelling. Wageningen Universiteit heeft al aangegeven dat zij dit onderzoek graag zou verrichten. Ik heb een amendement ingediend om dat mogelijk te maken, om een gereguleerde keten te kunnen ontwikkelen mocht zo'n experiment ooit gehouden worden. Ik formuleer het heel voorwaardelijk, want er zullen nog vele liters water door de Rijn stromen voordat het er echt van komt. Om het in de toekomst echter mogelijk te maken, zul je nu al wat onderzoek moeten doen om de voorwaarden te scheppen. Ik wacht een reactie van de minister op het amendement af en hoop op steun van de Kamer.

□

Mevrouw **Thieme** (PvdD): Mijnheer de voorzitter. Bij de behandeling van de LNV-begroting is er nog nooit zo veel over dieren en hun welzijn gesproken als deze keer. En dat is precies wat de Partij voor de Dieren wil! De afgelopen jaren is in dit huis sprake geweest van een blok van fracties dat zichzelf duidde als ''de landbouwcoalitie''. Het waren fracties die in grote eensgezindheid optrokken en die tal van maatregelen troffen in het belang van met name de intensieve veehouderij en de hobbyjacht, maar niet in het belang van dieren. Minister Veerman zei vorige week in Friesland dat het niet goed voor de sector is als de landbouwwoordvoerders in de Tweede Kamer altijd ten gunste van de sector besluiten. Van de minister heb ik begrepen dat hij vooral bedoelde dat er niet alleen naar boerenbelangen moet worden gekeken. Dat ondersteunen wij natuurlijk van harte.

Gelukkig denkt de kiezer daar niet anders over: sinds 22 november is het landbouwblok zijn vanzelfsprekende meerderheid in het parlement kwijt. Er zijn ten minste 76 parlementariërs, maar mogelijk zelfs 85, gelet op de verkiezingsbeloften, die dieren daadwerkelijk tot hun recht willen laten komen. Het gaat niet om toevallige

meerderheden, zoals de premier meent te zien, maar om een meerderheid die de kiezer met nadruk beloofd heeft dat dieren, als het aan hen ligt, een beter leven gaan krijgen. En het lígt aan hen. Vandaag bespreken wij de landbouwbegroting en kunnen wij heel veel aan de leefomstandigheden van dieren doen, zoals de kiezers dat gewild hebben.

Dieren kennen gevoelens, emoties en bewustzijn, zoals breed wordt erkend in wetenschap en samenleving. Dat legt op ons de morele plicht om zorgvuldig met dieren om te gaan, net als met mensen. In het verlengde hiervan dienen wij ook zorgvuldig om te gaan met het milieu en met de natuur waarin wij en zij moeten leven. Wij streven ernaar om in het wild levende dieren zo veel mogelijk met rust te laten. Daarom willen wij dat het jachtverbod in de natuurgebieden gehandhaafd wordt. Van de minister horen wij graag of hij daartoe bereid is.

Gehouden dieren moeten zo veel mogelijk in overeenstemming met hun aard kunnen leven. Verder willen wij dat het gebruik van dieren tot het meest noodzakelijke beperkt wordt. Dieren vertegenwoordigen een eigen waarde, los van hun nut voor de mens. De dieren die in de landbouwbegroting centraal staan, worden meestal aangeduid als productiedieren, fokmateriaal of zelfs grondstof, zoals minister Veerman de dieren vorig jaar aanduidde. Dat heeft ertoe geleid dat wij in ons land, het meest veedichte land ter wereld, een pervers en tot in de perfecte doelmatigheid georganiseerd productie- en vernietigingssysteem hebben ontwikkeld. Niet het leven staat daarin centraal, maar het geld. Wij zijn dieren gaan zien als grondstof waarmee geld te maken is.

Van de FAO weten wij dat de veehouderij het milieu zwaarder belast dan het autoverkeer en dat zij een ontoelaatbaar zwaar beslag legt op grond, lucht en water. Wij houden landbouwhuisdieren in ongekend grote aantallen onder erbarmelijke omstandigheden. Fokzeugen kunnen letterlijk hun kont niet keren. Mestvarkens leven dicht tegen elkaar op een kale vloer met alleen een ijzeren ketting als afleidingsmateriaal. Hoe staat het met de Europese verplichting van daadwerkelijk functionerend afleidingsmateriaal als stro? Wanneer zal de controle en handhaving bij varkensbedrijven starten? Eén handje stro voorkomt staartbijten. Is de minister eindelijk bereid het couperen van staarten en tanden niet langer toe te staan? Slachtkuikens worden in Nederland in dichtheden boven de twintig dieren per vierkante meter gehouden. In vrijwel alle landen, ook in landen waar diverse Kamerleden schamper over doen, zoals Thailand en Brazilië, hebben kuikens meer ruimte. Is de minister bereid eindelijk te komen met deugdelijke welzijnseisen voor deze dieren en eindelijk over te gaan tot een verbod op legbatterijen, ook als deze ''verrijkt'' genoemd worden? Zelfs voor het luxeproduct bont worden jaarlijks ruim 3.700.000 nertsen in kleine kooitjes gehouden en vergast. Is de minister bereid, eindelijk een aanvang te nemen met het al zolang beloofde nertsenfokverbod?

Onze overheid liet zich tot vorige week niet leiden door de morele afwijzing van de bio-industrie door de meerderheid van de bevolking maar door degenen die er direct financieel belang bij hebben om de dieren op de deze wijze te blijven uitbuiten. Er zijn in het verleden al vele pogingen ondernomen door verontruste burgers, dierenbeschermers en milieu- en natuurbeschermingsorganisaties om de bio-industrie in een dier- en milieuvriendelijke richting om te buigen. Ik wijs op het recente initiatief van Milieudefensie om de bio-industrie in dit huis fundamenteel ter discussie te stellen via een burgerinitiatief.

In 2001 pleitte een prominente CDA'er voor een radicale ommekeer, te realiseren binnen drie jaar na nu, dus in 2010. In het rapport Toekomst voor de veehouderij van denktank-Wijffels werd in 2001 een toekomstbeeld voor 2010 ontworpen waarin dieren met respect worden behandeld, conform hun eigen gedragskenmerken. Veemarkten en langeafstandstransporten komen niet meer voor en de grondgebonden veehouderij speelt een belangrijke rol als beheerder van de open ruimte en landschappelijke waarden. Bij de huisvesting en verzorging van dieren moet in 2010 aan een vijftal randvoorwaarden worden voldaan om hun welzijn te garanderen. Een van die randvoorwaarden is de mogelijkheid om hun natuurlijke gedrag te uiten: scharrelmogelijkheden voor pluimvee, ruimte voor de wroetbehoefte van varkens en koeien in de wei. Aldus de denktank van Wijffels, een CDA'er nota bene. De adviezen werden nog in hetzelfde jaar door de toenmalige minister van LNV overgenomen in het beleidsvoornemen Houden van dieren.

Het is voor de dieren, maar ook voor veehouderij als bedrijfstak, zeer te betreuren dat deze positieve ontwikkeling in 2002 abrupt is afgebroken. Het rapport van Wijffels verdween samen met Houden van dieren in een la. Het lot van de dieren en de veehouderij werd geheel in handen gelegd van degenen die de bio-industrie groot hadden gemaakt. De krachtige sturing vanuit de overheid in de richting van een dier- en natuurvriendelijke veehouderij moest wijken voor een beleid waarin dierenwelzijn en het behoud van natuur en milieu een onderschikte rol spelen. Wij zijn nu vijf jaar verder en twintig jaar terug in de tijd; talrijke diervriendelijke beslissingen zijn teruggedraaid. Het voorgestelde nertsenfokverbod is in 2003 ongedaan gemaakt. De kooihuisvesting van legkippen bleef toegestaan. De kooihuisvesting van slachtkuikenmoederdieren bleef voortbestaan. Het verbod op het onverdoofd castreren van biggen werd uitgesteld. De bescherming van dieren werd een taak voor de markt. De Flora- en Faunawet is geheel aan flarden geschoten naar de wensen van de jagers. Ten slotte is dit jaar nog de poging ondernomen om de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren om te vormen tot de wet dieren en dierlijke producten. Ik kan honderd punten opnoemen, maar zal dat nu niet doen.

In zijn brief van 5 juli jongstleden gaf de minister aan dat economische haalbaarheid de leidraad is bij het versnipperen van 30.000.000 eendagskuikens. Waarom wil hij ondanks Kamervragen geen geld voor onderzoek vrijmaken om het levend versnipperen van tientallen miljoenen jonge haantjes te stoppen? Het versnipperen van leven is geen economisch maar een ethisch vraagstuk. Is de minister bereid om in het lesprogramma voor de basisscholen over smaak, ook te vertellen over de herkomst van dieren en welk leven zij hebben gehad? Is hij bereid om terug te komen op zijn voornemen om de door deskundigen als zeer ineffectief en dieronvriendelijk beschouwde drukjacht op wilde zwijnen weer toe te staan, voor de lol van 600 wildjagers uit de hofadel en de top van het bedrijfsleven? Is hij bereid om eindelijk een wettelijk verbod in te stellen op het genetisch manipuleren van dieren voor sport, vermaak en voedselproductie, nu zelfs het CDA zo'n verbod

bepleit? Hoe kwam de minister tot het conceptbesluit om de milieuregels voor de intensieve veehouderij in deze tijd van dramatische mondiale milieuvervuiling verregaand te versoepelen, zodat deze bedrijven zich veel dichter bij natuurgebieden en woningen kunnen vestigen? 75% van de 10.000 intensieveveehouderijbedrijven hoeft voor hun uitbreidingplannen niet langer een vergunning aan te vragen. In combinatie met de al eerder door het landbouwblok geforceerde extra versoepeling van de ammoniakwetgeving zal dit leiden tot een nog zwaardere belasting van de woonomgeving en de natuurgebieden. Wij verzoeken de minister dringend om zijn steun aan het genoemde conceptbesluit in te trekken.

In 2016 zal 57% van de melkkoeien op stal staan. Het ministerie van LNV staat erbij, kijkt ernaar en laat het allemaal gebeuren. Daar zal nu iets aan moeten worden gedaan. Welke maatregelen heeft de minister in gedachten om het tij te keren?

Ik ga nu concreet in op een aantal thema's. Het eerste thema is de biologische veehouderij. Al jaren lang is er een kleine sector biologische veehouderij en een sector scharrelveehouderij. Er is nauwelijks sprake van groei, omdat het prijsverschil met de producten van de intensieve veehouderij onethisch groot is. Dat verschil is vaak 50% tot 80% of meer. De kleine biologische sector voert een ongelijke strijd tegen de intensieve veehouderij, omdat laatstgenoemde goedkoper werkt vanwege de veel geringere ruimte die zij de dieren gunt. Daarbij komt dat zij snel groeiende dierrassen inzet en dat zij goedkoop voer gebruikt dat op milieuonvriendelijke wijze is geproduceerd. Een andere kwestie is dat de intensieve veehouderij voedings- en geneesmiddelen toedient die de groei van de dieren extra bevorderen. Tegen de intensieve veehouderij valt dus niet te concurreren. Als de samenleving echt wil dat haar voedselproductie op een wijze plaatsvindt die dier- en milieuvriendelijk is, mag deze taak niet alleen drukken op de schouders van een groep vooruitstrevende consumenten met verantwoordelijkheidsbesef, maar dan moet de biologische sector vanwege zijn bijdrage aan dierenwelzijn en milieu door de overheid financieel worden gecompenseerd. Dat bedrag dient het prijsvoordeel te compenseren dat de intensieve veehouderij behaalt met haar dier- en milieuonvriendelijke manier van produceren. Een tijdelijke subsidie voor de omschakelingsperiode biedt wat dat betreft geen enkel soelaas. Is de minister daartoe bereid? Zo ja, welke fiscale steunmaatregelen en subsidies ziet hij als mogelijke oplossing om Nederland voor een dergelijke biologische productie en consumptie meer gelijke tred te laten houden in vergelijking met de omringende landen? Wij staan op dit moment op de zeventiende plaats op de wereldranglijst. Hoezo zijn wij vooruitstrevend?

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Mevrouw Thieme heeft zojuist gesproken over de omschakelingssubsidie. Naar haar oordeel biedt een dergelijke subsidie geen enkel soelaas. Het is uiteraard één van de vele druppels die de emmer uiteindelijk doet overlopen. Als ik in mijn termijn voorstel om die omschakelingsregeling als eerste stap in ere te herstellen, neem ik aan dat ik op de steun van mevrouw Thieme kan rekenen.

Mevrouw **Thieme** (PvdD): Ja, maar het is slechts een klein onderdeeltje van alle maatregelen die moeten worden genomen. Als alleen die regeling in ere werd hersteld, zou dat geen enkel soelaas bieden.

Het tweede thema is de plantaardige voeding. Een groot deel van de schaarse landbouwgrond is in gebruik voor de verbouw van veevoer. Regenwouden en andere natuurgebieden worden in landbouwgrond omgezet en een flink deel van de oogst gaat naar de Nederlandse intensieve veehouderij. De vleesproductie is een zeer verspillende manier om voedsel voor menselijke consumptie te produceren. Het zou voor de wereldvoedselvoorziening, het natuurbehoud, de drinkwatervoorziening en het energiegebruik in de wereld heilzaam zijn indien mensen overgingen op een meer plantaardig consumptiepatroon. Is de minister bereid om het gebruik van plantaardige voeding te bevorderen? Zo ja, op welke concrete en substantiële wijze wenst hij dat te doen? Is hij bereid om naar aanleiding van de aanbevelingen van het PROFETAS-onderzoek de vorming van een voorlichtingsbureau plantaardige voeding te stimuleren? Is de minister bereid om de mogelijkheid te onderzoeken voor een fiscale vrijstellingsregeling voor beleggingen in het transitieproces van dierlijke naar plantaardige voeding, zoals die is toegepast bij de groenregeling en het beleggen in kunst en cultuur?

Het derde thema is het onverdoofd castreren. Ik bemerk dat iedereen die over dieren heeft gesproken van mening is dat er een eind moet komen aan het onverdoofd castreren van biggen. In diverse landen in Europa zijn er al alternatieven voor het onverdoofd castreren van biggen. Ik noem Engeland, Ierland, Noorwegen, Portugal en Spanje als voorbeelden. Wij vragen de minister om ook in Nederland op zeer korte termijn een eind te maken aan het castreren. Er zijn diverse methoden ontwikkeld die eventueel in combinatie kunnen worden gebruikt. Ik vraag de minister om binnen een vastgestelde termijn te verplichten om te werken met geurdetectie aan een slachtlijn, zodat castratie volledig kan worden verboden. Kan de minister die termijn noemen?

De heer **Van der Ham** (D66): Nagenoeg alle woordvoerders hebben gezegd dat zij twijfelen over het verdoofd castreren. In de verkiezingscampagne heeft mevrouw Thieme daarover ook diverse opmerkingen gemaakt. Hoe ziet zij dat?

Mevrouw **Thieme** (PvdD): Het is zeker waar dat er in geval van verdoving ook sprake is van stress en pijn bij de big. Binnen een bepaalde termijn zou castreren dan ook verboden moeten worden. Ik realiseer mij dat het nodig is om na te gaan welke alternatieven er zijn. Nogmaals zeg ik dat het van belang is om een termijn te noemen, zodat zeker is dat niet eindeloos met castreren wordt doorgegaan. Als verdoving een reële optie is als tussenstap, verneem ik dat graag van de minister. In dat geval is het mogelijk om daarover van gedachten te wisselen.

De heer **Waalkens** (PvdA): Ik heb dat aan een termijn gebonden. Ik heb gezegd dat castreren binnen twee jaar moet zijn gestopt met als tussenstap verdoofd castreren. Ondertussen moeten alternatieven worden ontwikkeld. Bindt u die tussenstap ook aan een termijn?

Mevrouw **Thieme** (PvdD): Verdoving is een tussenstap. Als de minister een mogelijkheid ziet om andere alternatieven, zoals geurdetectie die in Denemarken al

praktijkrijp is, direct op de rails te zetten, dan is het niet meer nodig om die dieren eerst te verdoven. Wij kunnen dan meteen stoppen met die hele castratie en de problematiek rondom die beergeur aanpakken.

De minister beschouwt het preventief inenten van pluimvee als een van de mooiste successen van zijn ministerschap. Het is de vraag of de handel dat ook vindt. Ons is een geval bekend van een pluimveehouder die in maart en april dit jaar zijn pluimveestapel heeft laten inenten. Dit is dus een moedige voorloper die alle steun verdient. Helaas weigeren de slachthuizen het doden van zijn inmiddels uitgelegde legkippen, omdat ze inschatten dat ze deze dieren niet kwijt kunnen aan de handel. Is dit het voorland van de pluimveehouders die hun dieren preventief laten inenten? Hoe rijmt de minister dit met zijn succes? Maakt dit niet duidelijk dat alleen verplichte vaccinatie de gerezen problemen kan indammen? Hoe kan de minister verantwoorden dat hobbydierhouders en bedrijfsmatige houders van biologische en vrije uitloopkippen de kosten van vaccinatie vooral zelf moeten dragen, terwijl de noodzaak daartoe wordt ingegeven door de belangen van de bio-industrie?

Vissen worden doorgaans zonder enige voorafgaande verdoving open gesneden, eerst onderkoeld en open gesneden of zij stikken na een langdurige doodstrijd. Er wordt al jaren onderzoek gedaan naar de mogelijkheid van een snelle elektrische bedwelming van vissen binnen een seconde. IMARES heeft samen met andere Europese instituten een dodingsapparaat ontwikkeld dat geschikt is voor viskwekerijen en schepen. Kan de minister aangeven wanneer dit apparaat, waarop jaren is gewacht, door bedrijven kan worden aangeschaft?

De behandeling van landbouwhuisdieren in bedrijven, op markten, tijdens transport en in de slachthuizen, het toezicht op de handel in exoten en de handhaving van milieuregels vereisen een permanente controle. De controlerende instanties hebben, zoals in de afgelopen maanden diverse malen is aangetoond, structureel te weinig controle uitgeoefend. Is de minister bereid om de frequentie van de controle op te voeren en de inspectiediensten op te dragen geen gedoogbeleid te voeren?

De European Food Safety Authority beschouwt in het rapport Welfare aspects of animal stunning and killing methods uit 2004 het verdoofd slachten, gelet op het dierenwelzijn en de erkenning van dieren als ''sentient beings'' in het Verdrag van Amsterdam, als de ethisch enige juiste methode. Ook de FVE verklaart dat het vooraf bedwelmen van slachtdieren onder alle omstandigheden geboden is. In enkele Europese landen, waaronder Nederland, is om religieuze redenen het onverdoofd slachten aan bepaalde bevolkingsgroepen toegestaan. Hiertoe diende tot voor kort wel telkens een behoefteverklaring te worden ingediend. Het onverdoofd slachten heeft in de loop der jaren echter een bredere toepassing gekregen vanwege de export, toename van de binnenlandse consumptie, maar ook om redenen van efficiency. Een stroom werkt gemakkelijker dan twee. Wij vinden deze gang van zaken onacceptabel. Wij vinden dat de overheid uiteindelijk verantwoordelijk is voor het naleven van de wet en dient in te grijpen wanneer dat niet gebeurt en het vlees van onverdoofd geslachte dieren gewoon in het normale circuit komt. Verder vragen wij de minister of hij bereid is het onverdoofd slachten te verbieden. Een groeiend aantal moslims vindt onverdoofd slachten onacceptabel. Wij merken voor de duidelijkheid nog eens op dat wij geen bezwaren hebben tegen ritueel slachten, mits dit gepaard gaat met bedwelming vooraf en er op het etiket staat dat het gaat om halal vlees. Is de minister bereid om deze etikettering te verplichten?

Ik ben in de beleving van sommigen misschien lang aan het woord geweest, maar ik heb maar een heel klein deel van de problemen waarmee dieren worstelen kunnen belichten. Er zal in dit huis meer tijd en meer ruimte moeten worden vrijgemaakt om dieren letterlijk tot hun recht te laten komen. Ik ben blij vandaag tijdens het debat gemerkt te hebben dat er steeds meer collega's in het parlement zijn die er net zo over denken. Een cruciale vraag in dit debat, zo merkte de ChistenUnie-fractie op, is hoe wij omgaan met dieren. Ik hoop dat dit in de komende debatten nog steeds de cruciale vraag blijft.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): U hebt veel punten opgebracht waar ik volledig achter sta. Ik heb een vraag over iets waarover u het niet hebt gehad. De afgelopen jaren heb ik mij er in de Kamer sterk voor ingezet om het diervoer dat uit niet-Europese landen afkomstig is en in Nederland in de bio-industrie wordt gebruikt, te binden aan duurzaamheidscriteria. Inmiddels is het kabinet het daarmee eens, maar er gebeurt niet zo veel. Bent u het met mij eens dat ook dit onderdeel zou moeten zijn van de begroting en dat de minister moet aangeven wat de stand van zaken is en wat zijn inzet zal zijn in deze laatste maanden?

Mevrouw **Thieme** (PvdD): Daarover kan ik heel kort zijn: ja.

□

De heer **Van der Vlies** (SGP): Voorzitter. Anders dan andere keren stond in de achter ons liggende campagne het thema dierenwelzijn centraal. Dat is terecht, want dierenwelzijn staat bij de SGP altijd hoog in het vaandel. Wij zien dat vanuit het Bijbelse gegeven dat de mens rentmeester is over Gods schepping. Daarom moeten mensen goed voor hun dieren zorgen. Dit wil naar de mening van mijn fractie niet zeggen dat mensen geen dieren mogen houden, ook voor de productie van vlees of melk. Dat mag wel. Zij mogen er zelfs geld aan verdienen. Wij moeten niet doen alsof boeren een onethisch beroep uitoefenen, integendeel. Wel vindt mijn fractie dat de intensivering van de veehouderij op sommige punten doorgeschoten is. Wij hebben ons daarom ervoor beijverd, de ongewenste situaties te wijzigen en wij doen dat nog steeds, uiteraard samen met anderen. Zo worden legbatterijen verboden per 2012, als tenminste aan dat jaartal wordt vastgehouden. Verder is er groepshuisvesting gerealiseerd. In de bredere context van het dierenwelzijn worden er, naar aanleiding van onze motie, visgeleidingssystemen aangebracht bij waterkrachtcentrales, en zo kan ik nog wel een poosje doorgaan. Zo vindt ook mijn fractie dat het onverdoofd castreren van biggen moet worden verboden. Dit moet in Europees verband gebeuren, en er is zicht op dat dit in 2009 gaat lukken. Ik vraag dan ook aan de minister dat hij zich ervoor blijft inspannen, deze datum gerealiseerd te krijgen.

De heer **Van der Ham** (D66): U zegt dat het castreren

van biggen in 2009 wellicht afgelopen kan zijn. Stel dat Europa zegt: wij doen het nog even niet. Is het dan voor u denkbaar, juist omdat het om een ethische kwestie gaat, dat de SGP-fractie dan in 2009 zegt: wij nemen onze verantwoordelijkheid, wij beginnen er alvast mee, wij geven het goede voorbeeld en keren in economische zin de andere wang toe?

De heer **Van der Vlies** (SGP): Wij moeten alles op alles zetten om het jaar 2009 te halen. Wij zijn op diverse dossiers die op Europees niveau aan de orde zijn, uitermate ongeduldig. Denk aan het gewasbeschermingbeleid. Dit is vandaag niet door iemand opgevoerd, maar ook dat is een dossier waar wij jarenlang achteraan hebben gezeten. Bij dat alles is een vrij breed gedragen gedachte dat je die thema's het beste kunt aanpakken in een gemeenschappelijk beleid, want anders krijg je heel gemakkelijk een verplaatsing van het probleem. De dieren zijn daarmee niet geholpen. Het is heel reëel dat de productie zich verplaatst naar het buitenland, onder omstandigheden die wij ook niet willen. Daarom moeten wij, met alle krachten die wij weten te mobiliseren, inzetten op het maken van bindende afspraken op Europees niveau. Dat is één gebied met open grenzen, maar wel met buitengrenzen. Zo staan wij ook op de wereldmarkt. Daar moeten wij onze slagen zien te slaan.

De heer **Van der Ham** (D66): Ik hoor dat uw redenering, met uw achtergrond, helemaal niets afwijkt van die de VVD-fractie, die vooral de economie wil laten zegevieren. Dat vind ik heel erg jammer. U zegt eigenlijk dat wij niet het goede voorbeeld moeten willen geven omdat dit de consequentie heeft dat zaken doorschuiven. De les is echter heel vaak ook dat als iemand een goed voorbeeld geeft, anderen volgen.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Precies. Zo moeten wij ook opereren op Europees niveau. Uit de bijdragen van de minister op de agenda van de Europese landbouwraad, heb ik begrepen dat hij ook van mening is dat wij moeten initiëren en stimuleren en dat wij kritische vragen moeten blijven stellen om anderen in beweging te krijgen en mee te krijgen. Dat moet geen vrijblijvend spelletje zijn. Het moet een einddoel hebben, namelijk 2009. Daar gaan wij voor. Wij hebben nog twee jaar – daar hopen wij allemaal bij te zijn – om daar druk op te zetten. U vergelijkt mij nu met de VVD-fractie. Dat kan op sommige punten heel goed uitpakken, maar nogal wat andere punten verzeker ik u dat dit helemaal niet het geval is. Ik blijf mijn onafhankelijke houding innemen.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Kunt u in grote lijnen aangeven waar uw standpunten daadwerkelijk afwijken van die van de VVD-fractie op het gebied van landbouw? Ik hoor nu het verhaal dat mevrouw Snijder net hield en ik voel mij erg verleid om u dezelfde vragen te stellen als ik net aan haar heb gesteld. Legt u het eens uit?

De heer **Van der Vlies** (SGP): Hoe lang krijg ik daarvoor? Het is een open vraag. Ik begin maar met mijn begin. Het begin van het betoog van de heer Cramer was heel treffend en het sprak mij zeer aan. Het gaat bij mens, dier en plant om Gods schepping. Die was aanvankelijk goed, ja zelfs zeer goed. Wij hebben dat allemaal met elkaar wel verknoeid door menselijke inmenging en wat dies meer zij. Met die schepping mogen wij bouwen, maar wij moeten haar bewaren. Wij mogen de schepping gebruiken, daar zijn wij rentmeester over. Dat is niet om met de armen over elkaar te zitten, wij mogen haar ons ten dienste stellen. Wij mogen echter niet alle mogelijkheden gebruiken. Wij moeten ons beperken, want wij moeten de schepping ook zo goed en ongeschonden mogelijk bewaren. Dat stelt grenzen. Dat hoor ik de VVD-fractie niet zeggen. Daarom zeg ik dit zo expliciet.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): U beschrijft het prachtig. Hoe gaan wij de uitspattingen van de bio-industrie of andere gevallen waarin zaken te ver zijn doorgeschoten dan begrenzen? Komt u met hetzelfde verhaal als de VVD-fractie, namelijk dat dingen in Europees verband moeten worden geregeld, dat er een level playing field moet zijn, dat wij rustig aan moeten doen en dat wij een beetje moeten masseren? Wat gaat u nu concreet voorstellen met betrekking tot bijvoorbeeld dierenwelzijn? Wat gaat u voorstellen om nu in Nederland te doen, nog deze maand?

De heer **Van der Vlies** (SGP): Ik kom straks met een paar concrete voorstellen. Die zitten verderop in mijn betoog. Ik dacht overigens dat wij elkaar hier met respect bejegenen. Wie heeft de discussie hier meegemaakt over de maatvoering van de kalverkisten? Wie heeft hier de discussie intensief meebeleefd en gevoerd over de legbatterijen, de volièresystemen en de verrijkte kooien? Wie heeft het initiatief genomen inzake de nertsenfokkerij? Ik denk niet dat met recht en rede kan worden gezegd dat de SGP-fractie met de armen over elkaar heeft gezeten, maar heeft afgewacht en zaken aan anderen heeft overgelaten. Nee, wij hebben wel degelijk vanuit onze eigen idealen initiatieven genomen. Het voorlaatste wat ik heb gedaan betrof de visgeleidingssystemen bij de krachtcentrales en de laatste was – daar kom ik zo op terug – de pulskorontwikkeling ter verduurzaming van de visserij. Dat is ook een thema dat hier helemaal bij hoort. Dat spreekt minder tot de verbeelding dan het castreren van biggen, dat erken ik. Het is echter wel degelijk ook inherent aan het Bijbels genormeerde rentmeesterschap zoals ik dat ervaar en besef, dat ik uitdraag in uw midden en dat ik ook als initiëring van mijn politieke stellingname en voorwaarden en voorstellen hanteer. Of ik nu vandaag nog voorstellen doe die u welgevallig zijn of niet, vind ik niet zo relevant. Wij meten elkaar niet af aan de orde van één dag, maar aan een politiek profiel, dat voor mij al wat dagen politieke arbeid oud is, overigens net als voor u. Dat moet u wel leggen naast dat profiel en niet naast de vraag wat ik vandaag in mijn zak heb om aan de dieren te doen. Dat vind ik heel kortzichtig, oppervlakkig en onder de maat.

De heer **Van der Ham** (D66): Als het gaat om de bio-industrie, moet u toch erkennen dat uw stemgedrag niet verschilt van dat van de VVD, ondanks alle mooie woorden daarover. Dat mag uw politieke keuze zijn, maar daarop kunnen wij u wel aanspreken.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Wij hebben met elkaar de intensieve veehouderij zo laten ontstaan als zij nu is. Dat hebben wij allemaal meegemaakt in de naoorlogse tijd, in de tweede helft van de vorige eeuw tot vandaag toe. We hebben het over mensen die met hart en ziel hun

bedrijf te voeren. Wij moeten hen ook niet in één keer afknijpen. Ik vind dat een heel christelijk motief, dat ook heel goed aansluit bij het trefwoord dat mevrouw Thieme vorige week centraal stelde – en dat ik ook respecteer – van mededogen hebben. Ja, voor de dieren, maar ook voor mensen, ook voor de varkenshouders en de pluimveehouders, die ook door deze winter heen moeten komen en die naar een duurzame bedrijfsvoering moeten worden geholpen. Daarvoor zijn wij ook verantwoordelijk. Als wij nu kort door de bocht zouden doen wat sommigen hier vragen, knijpen wij die mensen af en sturen wij hen het bos is. Dat is niet mijn stijl.

Het is nu 5 december. De minister is in eerdere overleggen met de suggestie gekomen dat dit een begroting zou worden met een hoog sinterklaasgehalte. Ik was erbij toen hij dat zei. Ik heb de begroting verwachtingsvol gelezen. Ik heb nooit in Sinterklaas geloofd, maar wel in de uitspraken van deze minister. Ik heb nog met veel genoegen kennisgenomen van de 105 mln. voor de verduurzaming van de glastuinbouw.

Op twee punten zou ik graag meer geld vrijgemaakt zien worden, namelijk de verduurzaming van de Noordzeevisserij en de investeringsregeling voor de jonge boeren. De Noordzeevisserij is op een cruciaal moment in haar bestaan terechtgekomen. Door voortdurende verlaging van de quota en door de stijgende brandstofprijzen worden grote verliezen geleden. De omschakeling naar een levensvatbare en duurzame kottersector moet door de overheid krachtig worden ondersteund. De sector moet het doen en de overheid ondersteunt dat. Het geld zal vooral moeten komen uit het Europese Visserijfonds. Mijn fractie heeft bij de algemene beschouwingen 2005 een motie aanvaard gekregen om vanuit het FES-fonds geld vrij te maken – ik sprak toen over 10 mln. – voor verduurzaming van de Noordzeevisserij. In de begroting is nu structureel 7 mln. vrijgemaakt. Dat is mooi, maar mijn fractie zou eraan hechten om de resterende 3 mln. nog bijgeplust te krijgen met als thema verduurzaming visserij, waarbij het niet alleen gaat om de ontwikkeling van de pulskor, maar ook om andere innovaties en aanpassingen in de boomkor- en garnalensector. Een concrete suggestie is om met dit geld in samenwerking met de banken groenfinanciering mogelijk te maken. Graag krijg ik daarop een reactie van de minister. De dekking wordt gevonden in een vermindering van de post recreatie om de stad, op zichzelf een relevant thema, maar die 16.000 ha landbouwgrond die in dit kader moet worden verworven, lijkt ons wel heel veel. Daar kan wel 5 tot 6% van af. Vandaar dat wij van het gereserveerde bedrag van 55 mln. 3 mln. afhalen. Ik verwijs naar het amendement op stuk nummer 27.

Het tweede punt waarop de SGP-fractie een wijziging wil, betreft de bedrijfsovernames door jonge boeren. De regeling is indertijd zwaar bevochten. Ik heb daarin een rol mogen spelen, zoals velen zich zullen herinneren. Ik erken voluit dat de minister er royaal body aan heeft gegeven. Er is heel wat mee gebeurd. De subsidieregeling jonge agrariërs blijkt in een grote behoefte te voorzien. Bij elke openstelling blijken echter veel jonge agrariërs teleurgesteld te worden. Door loting vallen er nu eenmaal steeds af. Tot mijn verbazing is voor deze regeling structureel maar 1,5 mln. gereserveerd. Waarom is dit bedrag zo laag? Wij zijn blij dat provincies bereid zijn bij te dragen, maar dit mag er niet toe leiden dat de rijksoverheid zich matigt. Dat zou een verkeerd signaal aan de provincies zijn. Daarom heeft mijn fractie een amendement ingediend om 3 mln. extra toe te voegen, mogelijk in combinatie met cofinanciering, om in de vraag te voorzien. Dat is het amendement op stuk nummer 26.

De benodigde 3 mln. moet je ergens vandaan halen. Mijn fractie haalt deze weg uit het gereserveerde bedrag voor de ontpoldering Westerschelde voor het jaar 2007. Er is 9,3 mln. gereserveerd. Wij weten in welke fase een en ander verkeert. Het valt niet te verwachten dat 9,3 mln. kan worden ingezet voor de vrijwillige verkoop van landbouwgrond. Om deze reden halen wij er 3 mln. van af. Dit staat los van de vraag hoe het uiteindelijk met de ontpoldering zal lopen. Dat ligt open. Overigens zijn wij tegen de ontpoldering.

Tijdens de campagne kwam ik voor een werkbezoek op Goeree-Overflakkee. Daar staat met de Zuiderdieppolder een zelfde project aan te komen. Ik erken dat het een provinciale zaak is. Ook hier moeten goede landbouwgrond en gezonde bedrijven weg. Zij moeten maar weg zien te komen. Het gebied wordt dan aan de zee en de natuur teruggegeven. Op zichzelf is dat niet verkeerd, maar pak dan een andere locatie. Wij weten dat die in het Zeeuwse deltagebied te vinden zijn. Ik denk aan Tiengemeten en de plaat onder Ooltgensplaat. Ik verneem graag de bemoeienis van de minister en ben benieuwd of hij nog met goede alternatieven kan komen.

Ten aanzien van de binnenvisserij vraag ik of en hoe het aalherstelplan in overleg met de sector wordt vormgegeven. Het is hierover wel heel erg stil. Ik sluit mij aan bij de vragen die collega Atsma heeft gesteld over de stroperij. Ik had dezelfde punten als hij naar voren heeft gebracht.

Voorzitter. Ik sluit af. Het is daartoe de hoogste tijd. Dit is de laatste begroting van minister Veerman. Bij zijn start, ik herinner het mij nog heel goed, was de eerste urgentie het herstel van het vertrouwen onder de agrariërs in de overheid en in de politiek. Hij is daarin geslaagd. Dat is een compliment waard. Dat geef ik hem bij deze. Er is meer gebeurd. De natuuragenda is, zo heb ik begrepen, vandaag in de Eerste Kamer besproken. Dat is een majeure operatie waarmee 3,2 mld. is gemoeid. De reconstructie en het wetgevingspakket dat daarvoor nodig is, is in de Eerste Kamer nog niet helemaal rond, maar in dit huis wel. Ik wijs ook op de mestwetgeving. Ik denk tevens aan de aanmerkelijke beïnvloeding van de landbouwagenda in Brussel, de invloed op de dierziektebestrijdingsdossiers en de omslag van de productie- naar de inkomenssteun, het vasthouden aan het jaartal 2013, de plattelandsontwikkeling en nog veel meer. Er is, kortom, heel veel gebeurd. Mijn fractie wil daarvoor zijn waardering uitspreken. Dit is een prudente sector. Wij spelen een voorhoederol op wereldniveau. Dat moet zo blijven. Het is goed dat de randvoorwaarden daarvoor dichter bij het optimum zijn gebracht.

De heer **Waalkens** (PvdA): Voorzitter. Na deze afsluitende woorden van collega Van der Vlies, valt het mij moeilijk om nog even een stap terug te doen in zijn betoog. Ik wil terugkomen op zijn dekking voor twee amendementen. Ik heb mij erover verbaasd dat hij deze zoekt in de recreatie rondom de stad. Wij zijn ons er allemaal van bewust dat wij op zoek moeten naar geld voor de verduurzaming van de Noordzeevisserij. Maar ik vind het vreemd om zo veel mensen rondom de stad hun recreatiemogelijkheden te onthouden.

Van der Vlies

Mijn tweede punt betreft de reservering voor de Westerschelde. Ik kan niet ontkennen dat u erg consequent bent, maar kan het zijn dat er geld beschikbaar moet komen voor de koopplicht op basis van vrijwilligheid, die er ligt? U ontneemt de boeren die er weg willen de mogelijkheid, omdat er door uw ingreep geen budget is.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Ik heb twee amendementen voorzien. Daarvoor moet dekking worden gevonden. De heer Waalkens weet als geen ander hoe moeilijk het is om een voor alle partijen aanvaardbare dekking te vinden. Daarvoor moet je wel eens ergens iets wegnemen, wat pijnlijk kan zijn. Recreatie rondom de stad is op zichzelf een ontwikkeling die wij zien, willen zien en willen steunen. Het is echter de vraag of het daarvoor nodig is om 16.000 ha landbouwgrond uit het productieareaal te nemen en te bestemmen voor recreatie rondom de stad. Het gaat, met zo veel hectaren, om een flinke ingreep. Volgens onze fractie zou dit met slimme en creatieve oplossingen een tandje minder kunnen. Wij halen hier 5%, dus ongeveer een twintigste deel van het budget weg. Dat is niet leuk, dat doen wij niet graag en als u een beter idee hebt en dan met mij wilt meedoen, dan is dat prima.

Ik heb ook nog aan de Koopmansgelden gedacht, de dekking van de collega's en ook van u, voor de jongeboerenregeling. Wij hebben daarover een brief gekregen van de landbouworganisaties. Ik lig echter niet aan een lijntje van de landbouworganisaties, want ik ben geen belangenbehartiger maar belangenafweger. Ik heb het signaal dus wel opgepakt, maar toch gedacht dat er bij de Koopmansgelden nog andere verplichtingen en afspraken meespelen. Daarom heb ik deze gelden ongemoeid willen laten. Zo ben ik bij de korting op de recreatie rondom de stad gekomen.

Voor het jaar 2007 is 9,3 mln. voorzien voor aankoop van vrijwillig door de desbetreffende agrariërs te koop aangeboden gronden in het gebied van de ontpoldering. Hierbij is echter enige vertraging opgetreden. Ik kan u bovendien verzekeren dat de willigheid om gronden te koop aan te bieden daar niet groot is. Ik ben er nog onlangs geweest en ik heb het actiecomité gesproken. Ik doe immers niet zomaar wat. Als de commissie-Maljers met alternatieven komt die ook weer beoordeeld moeten worden en als daarbij de oude optie van de ontpoldering meegenomen wordt, wat ons betreft quod non, dan zijn wij een stuk verder in de tijd. Daarom kunnen wij van de 9,3 mln. wel 3 mln. afnemen en dit geld doorschuiven naar 2008.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De tijdelijke **voorzitter**: De minister zal donderdagochtend antwoorden.

Ik wens de leden een gezellige en wellicht gulle sinterklaasavond, met elkaar of in hun gezin.

Sluiting 19.02 uur

□

Lijst van ingekomen stukken, met de door de Voorzitter ter zake gedane voorstellen:

1. zeventien koninklijke boodschappen, ten geleide van de voorstellen van (rijks)wet:

Wijzigingen van wetgevingstechnische of anderszins ondergeschikte aard aan te brengen in de Wet geluidhinder en enkele andere wetten (30848);

Wijziging van de Landbouwkwaliteitswet in verband met onder meer het vervallen van de aansluitplicht (30852);

Wijziging van onder meer de Wet educatie en beroepsonderwijs inzake deregulering en administratievelastenverlichting (DAL) (30853);

Wijziging van de Wet op de kamers van koophandel en fabrieken 1997 (30857);

Wijziging van de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte in verband met de uitbreiding met wonen (30859);

Wijziging van de Wet aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen en de Wet op het financieel toezicht ter implementatie van de vijfde richtlijn motorrijtuigenverzekering (30860);

Goedkeuring van het op 21 december 2005 te Middelburg totstandgekomen Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en het Vlaams Gewest betreffende de uitvoering van de ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium (Trb. 2005, 310) (30862);

Goedkeuring van het op 21 december 2005 te Middelburg totstandgekomen Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en het Vlaams Gewest inzake het gemeenschappelijk nautisch beheer in het Scheldegebied (Trb. 2005, 312) (30863);

Goedkeuring van het op 21 december 2005 te Middelburg totstandgekomen Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden, enerzijds, en de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaams Gewest, anderzijds, inzake de samenwerking op het gebied van het beleid en het beheer in het Schelde-estuarium (Trb. 2005, 316) (30864);

Wijziging van de Wet op het overleg huurders-verhuurder (verbetering positie en zeggenschap huurders) (30856);

Goedkeuring van het op 21 december 2005 te Middelburg totstandgekomen Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en het Vlaams Gewest inzake de beëindiging van de onderlinge koppeling van de loodsgeldtarieven (Trb. 2005, 328) (30866);

Wijziging van de Scheepvaartverkeerswet en enige andere wetten in verband met het op 21 december 2005 te Middelburg totstandgekomen Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en het Vlaams Gewest inzake het gemeenschappelijk nautisch beheer in het Scheldegebied (Trb. 2005, 312) (30867);

Wijziging van de Wet adviesstelsel Justitie in verband met de permanente instelling van de commissie auteursrecht (30868);

Wijziging van de Brandweerwet 1985 in verband met het verzekeren van de kwaliteit van brandweerpersoneel en de verbreding van de wettelijke taken van het Nederlands instituut fysieke veiligheid (30875);

Regeling van het conflictenrecht betreffende het goederenrechtelijke regime met betrekking tot zaken, vorderingsrechten, aandelen en giraal overdraagbare effecten (Wet conflictenrecht goederenrecht) (30876);